

Academia Bârlădeană

Anul XIII,
1(22),
Trim. I,
2006

Revistă editată de Societatea literar - culturală
“Academia Bârlădeană”

Președinte de onoare: C.D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

Sediul Academiei Bârlădene.

G. Tutoveanu și Bârladul

Pentru mine, ca tutovean de obârșie, Bârladul mi-a fost scump, chiar și atunci când, de sus până jos, localitatea era numai o rană, în anii care au preludat reîntregirea patriei noastre. M-am străduit să înțeleg personalitatea socială a oamenilor de aici, care au sperat să vadă minunile solidarității de după 1944. Orașul acesta care s-a dezvoltat cu prăvălii și căzărmi, în jurul unui embrion de conace, de latifundii agricole, vânătoarești și pescărești, și-a descoperit singur destinul, de-abia după dispariția rămășițelor feudalității, când cartea, industria, cunoștința cetățenească, luminate de socialism, au devenit o forță creatoare, ce se constată de toți cei care l-au cunoscut odinioară.

Nu voi insista asupra acestui aspect care va fi evocat cu competență sociologică de alții. Voi spune doar că, după Unirea Principatelor și după Războiul pentru Independență, Bârladul s-a distins mai ales prin puterea lui de atracție a energiilor spirituale și cărțurărești. Nu găsim aici nici o casă de editură, nici o mare tipografie, nici un ziar răspândit, nici o revistă de viață lungă, cum a fost „Viața românească” de la Iași. Nimic, decât inițiativa particulară, slabă în realizările ei. Pe aici au trecut Vasile Pârvan, folcloriștii Tudor Pamfile și Artur Gorovei, dramaturgul Victor Ion Popa, poeții Vasile Voiculescu, Alex. Vlahuță, Ștefan Petică, I. Rașcu și alți truditori pentru cultura și arta poporului nostru. Dar toți au trecut prin Bârlad, și au plecat, fiindcă posibilitățile locale existente sfidau până și cele mai modeste realizări.

Opera lor s-a desăvârșit în niște condiții care lipseau Bârladului. A părăsi regiunile natale era, pe atunci, un eroism.

Unul singur dintre acești scriitori nu s-a putut deslipi de Bârlad, a rămas pe aceste meleaguri, s-a dedicat lor, a transformat locuința lui în instituție de cultură și astfel, fără ajutorul nimănui, a creat orașului o faimă despre care astăzi citim cu mândrie, în orice istorie a literaturii române, în primul secol de independență națională: acest om a fost tatăl meu, George Tutoveanu, ajutat de mama mea, Zoe G. Tutoveanu, cunoscută sub pseudonimul ei literar Zoe G. Frasin.

Dacă, pe vremea aceea, plecarea de acasă era un act de curaj, a rămâne acasă părea un act de resemnare, de pasivă consimțire în fața indiferentismului cultural burghez. Dar cine cercetează istoria Bârladului, găsește pe George Tutoveanu în tranșeele pământului strămoșesc, unde a dus o neistovită luptă de emancipare prin cultură, o luptă „de unul singur”, cum se zice azi, la care el a adăugat tineretul, căruia i-a inspirat încrederea și iubirea de carte. Tatăl meu a fost convins până la ultima lui clipă de viață, că vitregia în care se zbătea Bârladul *obligă* pe gospodarul harnic să rămână locului, să sfințească plaiul prin jertfa lui și să știe că patriotismul general se sprijină pe patriotismul local.

Generațiile primului război mondial au văzut pe George Tutoveanu conducând căruțele încărcate cu scriitori de atunci, nu numai din Moldova, ci din toate provinciile românești, aflate în exod. Unde se duceau? Ce voiau? Ce mijloace? Numai voința săvârșește astfel de miracole. În anii 1916-1917 și următorii, când România a gemut sub năvala armatelor habsburgice și Wilhelmine, „Academia bărlădeană” rămăsese unica noastră academie, o academie în căruță, care străbătea drumurile spre sate, ca să spună văduvelor și orfanilor, părinților, tineretului combatant pe fronturi, că „nu s-a terminat”, că nu se poate termina războiul acela decât prin dreptate, și că până la ultimul

român, trebuie să lupte, că fără luptă nu se poate isprăvi nimic din calvarul lumii guvernate de împărați.

Gh. Bulgăr, în revista literară „Argeșul”, din aprilie 1969, a făcut o cronică literară a ultimului volum de versuri al tatălui meu.

Aici sînt cuprinse și următoarele rânduri:

...„poetul a participat direct la drama poporului nostru”... Se știe că poetul a fost un colaborator credincios al acestui ziar din capitala Moldovei care se numea „România, organ al apărării naționale, menit să țină vie flacăra speranțelor și a luptei pentru independență, în anii grei dintre 1916-1919, încheiați cu victoria dreptății, a libertății”.

De ajutoare materiale, nu se poate vorbi. În marea criză de combustibil, de hârtie, de tipografie, de medicamente și de alimente, nimeni nu mai putea cere de la nimeni o mână de ajutor. Ultima rezistență morală a fost frontul inimilor. Scriitorii nu mai scriau, nu mai aveau nici cărți, nici ziare. Se răspândeau, pe foi volante, de mărimea palmei plugarului, „comunicatele oficiale” din munții Moldovei. Presa epocii a fost una vorbită, cântată, chiar și înlăcrimată, dar plină de hotărâre și de speranță. Netipărită, dar cu forță; nerăsplătită, dar mândră și fermă.

Iată, în cuvinte puține, ce a fost „Academia bărlădeană”, din strada Vornicul Sturza, din mahalaua Muntenilor, apoi din fundul bulevardului Epureanu. Și era fermecător de a mărturisi că, în mijlocul mizeriei care domina orașul Bârlad și Moldova întreagă, în grădina „Mamei Zoe Tutoveanu” înfloreau trandafirii, petuniile și luceau ierburile, dintre care multe erau comestibile, gustoase la masă, că de multe ori, decât ciorba de buruieni, altceva nu mai era. Și așa, din nădejdi și din jefte, România a ieșit victorioasă din război și a trăit așteptând marile reforme care schimbă fața lumii.

Acesta este micul portret pe care-l pot evoca, din amintirea ce o am despre părinții mei. Modest cum era, institutorul George Tutoveanu a smuls din caierul anilor ce a trăit, o energie excepțională, a întemeiat propria lui familie, de cinci suflete (dintre care, fata Cordelia i-a pierit de molimile războiului), a scris pentru școală volumul „Probleme și exerciții de aritmetică”, în anul 1911, a fondat revistele „Florile Dalbe”, cea dintâi revistă literară ce a apărut la Bârlad, imediat după război (1919), „Graiul nostru”, „Scrișul nostru”, „Răsăritul” și „Moldova” și în plus, a publicat șapte volume de poezie sinceră și patriotică. În scrierile lui Nicolae Iorga, ale lui Mihail Sadoveanu și ale altora, numele acestui fiu al Bârladului a fost frumos zugrăvit ca un viteaz al literaturii române.

Rândurile de față nu le scriu pentru memoria numelui său, ci spre buna pilduire cu care suntem datori tineretului de astăzi.

Toate strălucirile omenești pălesc și se sting, dar faptele lor ne urmăresc și ne învață. Natura nu creează zădărnicii, ci doar repere de superioritate, uriașe silozuri de experiență unde se păstrează înțelepciunea și unde se odihnește printre bunii fii ai Bârladului, amintirea tatălui meu. Nimic nu i se părea acestui om, nici prea scump, nici prea greu de făcut, când era vorba de bunul renume al Bârladului său natal. El a fost însumat în istoria acestei cetăți mușatine.

Al. G. Tutoveanu

Evocare apărută în „Școala bărlădeană”, noiembrie, 1974, p.105-107.

Gheorghe Clapa

Bârladul în scrierile călătorilor străini

Călătorii străini, care au trecut prin orașul Bârlad, și-au notat, unii mai în grabă, alții mai pe îndelete, impresiile lor făcând descrieri și observații. Materialul și datele călătorilor zugrăvesc poporul, viața, faptele și starea social-economică, constituind o însemnată contribuție la cunoașterea trecutului nostru. Notele - jurnalele de călătorie - aduc o lumină nouă, inedită și o mare bogăție de știri privitoare la diferitele aspecte ale existenței de altădată ale poporului nostru.

Documentele consemnează că între anii 1534-1535, sasu transilvănean Georg Reichersdorf fiind trimis de Ferdinand de Austria, la voievodul Petru Rareș, trece prin Bârlad, iar la anul 1541 întocmește harta Moldovei, după ce face mai multe călătorii în Moldova. Aceasta este cea mai veche hartă a Moldovei și în cartea sa, face înșirarea străinilor ce trăiesc aici, cu note asupra acestora și înseamnă câteva cetăți și orașe mai alese, printre care enumeră orașul **Barlath** și fluviul Barlath. Se descrie datinele și obiceiurile moldovenilor. Descrierea țării este făcută în mod sincer și real: „Iar această țară a Moldovei, este îndeajuns de frumoasă cu șesuri și văi pretutindeni, plină de orașe și felurite sate, însă fără de cetățui sau cetăți întărite, afară de Cetatea Neamțului. În această țară nimic nu lipsește... e cu mult mai bogată în locuri de arătură, vii și vite, precum și în lacuri și heleștee, precum și în tot felul de pești aleși; într-un cuvânt e plină din belșug de toate bogățiile”.

Se cuvine subliniat faptul că, cronicarul polon Maciej (Martin, Matei) Strykowski a vizitat Moldova între anii 1574 și 1575, descriind după letopiseșile litvane și rusești, alegerea principelui litvan Iurie (Iuga) Koriatovici, ca domn al Moldovei și otrăvirea lui de către boieri; afirmă apoi, că Iurie „a fost înmormântat într-o mănăstire de piatră Wasziulach dincolo de orașul Berladem (Bârlad) la o jumătate de zi de drum unde eu însu-mi am fost în anul 1575”. Istoricul rus Neculai Karamzin

menționează acest eveniment și numește „mănăstirea unde fu îngropat Gheorghe Iurie sau Iurga Coriatovici, mănăstirea sfântului Vasilie în apropiere de orașul Bârlad ca o jumătate de zi”.

Semnificativ este faptul că o serie de călători, cum ar fi: Francesco Pastis din Candia (c.1595-1596); Paolo Bonnicio (Bonici) din Malta la 1630 și 1632; Niccolo Barsi la 1633; Benedetto Emanuele Remondi din Milano la 1636; Bartolomeo Passetti din Piano-Italia la 1634; Paul Beke la 1644; Bonaventura din Campofranco la 1650 sunt călugări, misionari franciscani cu misiunea de a propaga catolicismul în mijlocul moldovenilor. Aceștia, deși se opresc în Bârlad, se interesează numai de biserica ungurească, numărul de familii ungurești, dacă au un preot și veniturile.

La rândul său negustorul venețian Tomasso Alberti face mai multe călătorii prin Moldova; la 8 decembrie 1612 scrie: „am ajuns la Bârlad, oraș aproape în întregime distrus și jefuit”, ca urmare a jafurilor făcute de tătari.

De asemenea, în luptele care s-au purtat dintre familia lui Ieremia Movilă și ginerii săi cu Ștefan Tomșa, se reamintește și de Charles de Joppecourt gentilom francez din Lorena, care ne-a lăsat un jurnal de cel mai mare interes. El vorbește de principele Korecki care și-a lăsat oamenii să se odihnească la Bârlad - 12 noiembrie 1615 - 24 februarie 1616. Sunt surprinși de turci, vin grabnic 400 de cazaci și dau foc orașului Bârlad, care nu era întărit, din mai multe părți.

În 1636, solia lui G. Krasinski mergând la Constantinopol și oprindu-se în Bârlad, arată că orașelul nu are nimic deosebit, este acolo o biserică de zid și 6 de lemn, dar toate pustii ca și orașul. Nu departe este o luncă largă și râul Bârlad de la care și-a luat numele orașelul.

Misionarul franciscan Marcus Bandinus a făcut o descriere foarte interesantă a orașului Bârlad și a împrejurimilor sale, după mai multe călătorii făcute prin Moldova lui Vasile Lupu, între anii 1635-1636. Cu această

ocazie, face următoarea mențiune despre Bârlad - scrierea din anul 1646:

„La 8 noiembrie am intrat în Bârlad, care se cheamă astfel după numele râului Bârlad. Se află la jumătatea drumului dintre Galați și Iași. Târgul este situat pe drumul cel mare, pe care se transportă mărfurile din Turcia și din Muntenia, spre Polonia și spre părțile de sus ale Moldovei. Orașul este așezat într-o vale, la albia râului Bârlad; la apus are ogoare foarte producătoare de bucate, situate pe culmi; la răsărit se află un deal producător de vin bun alb; la miez-noapte și la miez-zi se întinde o vale lungă și lată. Locuitorii sunt Valachi, Armeni și Unguri. Catolicii au 30 case, iar numărul lor (cu copii cu tot) este de 150. Templele schismaticilor sunt 8: două de piatră, celelalte de lemn; sunt 600 case și 5000 de oameni. Poporul bârlădean cultivă vii, dar nu au același meșteșug ca hușenii, nici nu este dat mult la agricultură, aplecat spre neguțătorie mai mult decât spre orice altă muncă. Pământul foarte fertil, dar cultivatorii leneși de tot. La două stații de Bârlad se află o cetățuie tătărescă ruinată, în râpa râului Bârlad, unde tătarii se întăriră. S. Ladislau, regele Ungariei, urmărea victorios pe sciți, cam pe la anul 1236, și după ce o luă cu asalt și distruse întăririle sale, numai în movile și șanțuri se mai văd astăzi. Aici cu 40 ani mai înainte se adăpostiseră și polonii, când erau urmăriți de mulțimea sciților și turcilor, cari înnoiră movilele și șanțurile și se apărară glorios”.

Sunt descrise obiceiurile și firea moldovenilor, arătându-se bogăția țării în pește și oi. Atât de mare este numărul oilor care se transportă, încât cine nu le vede, socotește că nu a mai rămas nici una în Moldova. „Moldovenii sunt mai ospitalieri decât muntenii. În Moldova poate un călător călători fără nici un ban în pungă. Pâine, caș, ceapă, lapte și alte asemenea, ce are omul la casa sa, cu drag le împărtășește călătorilor. Totuși numai într-atâta întrucât călătorul se poartă cum se cade, că de nu, capătă mai lesne decât mâncare, pumni zdraveni și bătaie cu

bățul. Oșteni buni, foarte răbdători la frig și la căldură, ei suferă foamea și setea câte două trei zile întregi”.

Solul Wojciech Miastkowski, trimis de Vladislav IV, regele Poloniei, la Poartă în anul 1640, trecând prin Bârlad pe o zi caldă și vreme bună - 15 martie - arată drumul bun, iarba se îndesește și capelanul său a botezat mai mulți copii. Soliile polone Achacy Tazzycki la 1640 și Ioan Gninski la 1677-1678, trec prin Bârlad, oraș bun pe același râu. Polonezul Rafael Leszczynski (Leşcinski), la 1700, pomenește de orașul mai mare Bârlad (Berlatem, Berladem) pe râul Bârlad care are o albie mult mai largă în mahalalele orașului. Arată râurile primite de Bârlad, și curgând de aici (din Piscu) câțva timp pe câmp se desface în brațe. Amintește biserica catolică în mizerie, fără preot. A ținut liturghia, cu cei vreo zece și câțiva catolici rămași acolo.

La cunoașterea bârlădenilor a contribuit și episcopul bulgar Petru Bogdan Bakšić (Pietro Deodato Baksici) care a remarcat înrudirea limbii române cu cea italiană. La 26 septembrie 1641 spune: „Am vizitat orașul Bârlad, așezat în șes pe râul Bârlad, între două dealuri. Este bogat în grâne, vite, iar peștii care se găsesc, nu sunt de disprețuit. În râuri și la câmp se află din belșug păsări de vânat, dar localnicii nu se îndeletnicesc cu vânătoarea, fiind ocupați cu alte treburi: ară, pasc vitele, fac unt, cresc albinele și altele. Catolici se găsesc în oraș 140 suflete: maghiari, dar puțini care știu ungurește. Au o biserică de lemn. Biserica de lemn este acoperită cu paie și în jurul bisericii un cimitir în care sunt îngropați credincioșii. Sunt 150 de familii de români cu peste 800 suflete; au 5 biserici, una mare de zid și alte 4 de lemn acoperite cu șindrilă și cu pae”.

Un rol deosebit l-a avut și arhidiaconul Paul de Alep, care la anul 1653, însoțind pe patriarhul Macarie al Antiohiei, în drum spre Moscova, trecând prin Moldova, au ajuns la un mare târg numit Bârlad, având trei biserici: a Maicii Domnului zidită de Vasile Lupu, Sf. Dumitru și Chiriatic.

Pe aceeași linie se înscrie un călător englez, Robert Bargrave, care a făcut o călătorie în țările române la anul 1652 și ajungând la Bârlad, scrie:

„Ne-am dus la Burlat prin păduri foarte încântătoare, pe drumuri rele pentru căruțe; am mâncat la amiază într-un sat sărac, într-o casă plină de femei, aproape despuiate, care pentru a se încălzi nu aveau decât o sobă în loc de îmbrăcăminte. Burlat este un oraș mare și frumos, casele sunt clădite într-un fel deosebit de acel al altor țări; pereții sunt făcuți din bârne rotunde de brad, cioplite la capete așa ca să se înmucie una într-alta și sunt tencuite frumos în alb, pe dinăuntru ca și pe afară. Chiar cea mai săracă dintre aceste case este atât de curățică înăuntru, încât odată pătruns în casă, deși șovăiam să o fac, nu-mi venea să mai ies. În ziua de 10 octombrie, am călătorit vreo 12 ceasuri de-a lungul unei văi bogate, pe lângă o apă plăcută - Bârladul. Dealurile de ambele părți acoperite cu păduri frumoase, refugiul băștinașilor în contra incursiunilor dușmane. Aceste păduri i-au apărut în mod eficace în contra tătarilor, la năvălirea lor nu de mult în Moldova. Toate aceste părți erau băntuite de un flagel, căci pământul era aproape tot acoperit de lăcuste, de o culoare veninoasă, câteva dintr-însele erau încă vii, cele mai multe însă erau moarte, după ce distruseseră aproape toată iarba”.

În același timp, misionarul Vitto Pilutio Vignanello la anul 1653, fiind trimis de congregațiunea „De propaganda fide”, călătorind prin Moldova, unde a stat 10 ani, învățând și românește, arată: „în Bârlad sunt 100 de suflete, nu au preot și biserica nu are proprietăți” - referindu-se la catolici.

Între timp, italianul Cornelio Magni însoțind expediția lui Mahomed al IV-lea în Polonia, la anul 1671, arată distrugerile făcute de tătari „și ochii lui se opresc asupra bisericii vechi de pietre masive, foarte măreață, dar aproape toată în ruină”. Călătorește „pe un drum printre câmpii pline și plăcute, dar necultivate, cu sate toate distruse și nelocuite”. Face mențiunea de speculanții evrei, arendași de impozite, arătând că sunt veniți în cea mai mare parte din Polonia.

O importanță deosebită a avut și călătoria unui german din Rusia, în 1793, Cristian von Struve, care consemnează: „ambasada trece prin Burlat (Bârlad) ville... qui se ressent encore des ravages de la dernière

guerre. Elle fut reduite en cendres par les Turcs memes, par suite de leur animosite contre les habitants, a cause de leur attachement pour les Russes” - orașul prefăcut în cenușe.

Cum era și firesc, iezuitul Rogerius Ioseph Boscovich - raguzan de origine -, însoțind pe Sir James Porter ministrul plenipotențiar al Angliei la Constantinopol, întorcându-se în țara sa prin Polonia, ajunge în ziua de 30 iunie 1762, la Bârlad, face următoarea descriere: „Călătorul întâlnește foarte puține locuri semănate, bogăția țării fiind atunci în vite și nu în agricultură”. Ținutul i se pare frumos. Orașul Bârlad scăzuse prin prădăciunile tătarilor pe vremea lui Ioan Toader Calimah. Casele, mai mari ca cele din Bulgaria, au în ele o laviță (banco), o masă și o fereastră care să deie lumină. În aceste căsuțe (casette) locuitorii sunt săraci, dar curați, așa că se poate petrece noaptea în liniște și cu mulțumire. Boscovich regretă că n-a putut vorbi cu preoții, care nu știu decât moldovenește. De la Bârlad se merge la Vaslui printr-o regiune foarte frumoasă, din cauza pădurilor mari netăiate și a poienilor din mijlocul codrului „Trece apa Bârladului pe un pod solid de lemn, construit pe șeici, arătând: beaucoup de juifs qui sont Alemendss d'origine” care se îmbracă ca în Polonia. Orașul a fost prădat și cu desăvârșire pustiit de tătari cu câțiva ani înainte.

De altminteri, călătorul englez Lordul Baltimore la anul 1764, ajungând la Bârlad, îl descrie ca un târgușor sărac înconjurat din toate părțile de pământuri nelucrate, deși calitatea lor e prea bună și lesne s-ar putea perfecționa prin cultură.

Într-un sens asemănător, solul extraordinar al regelui Poloniei, Toma Alexandrowicz (1766 aprilie 16) oprindu-se în orașul Bârlad, este întâmpinat în câmp, cu steaguri moldovenești și de obștea târgoveților, care l-au condus în oraș.

Ca și în cazul de mai sus Louis Emmanuel Henri Alexandre de Launay, conte d'Antraigues (la anul 1779 iunie), descrie foarte atractiv drumul făcut spre Bârlad, străbătând regiunea „prin păduri încântătoare cu copaci înalți și frumoși, văi inverzite, tăiate de ape acoperite de boschete”. Elementul pitoresc este încântător când se

prezintă descrierea balului dat de autorități în cinstea călătorului și aprecierea că deși detestă balurile, i-a plăcut mai mult decât cele de la Opera din Paris.

În cuvinte mișcătoare, atașatul comercial polon W. Chrzanowski sosind la Burlat, anul 1780, observă că în orașel se țin iarmaroace săptămânale, unde se pot vedea mii de cai și vite, ce sunt cumpărate de negustorii ce vin din toate părțile, deși orașul a avut de suferit mult în ultimul război. Acum orașul se află într-o stare mai bună și semnaleză că apa și valea Bărladului sunt tot așa de late ca ale Prutului. Apa Bărladului se află între dealuri înalte acoperite cu păduri de fag, iar satele mari în strâmtori rele și greu de străbătut.

Documentele vremii atestă cum un francez, Alexandre Maurice Blanc de Lanautte, conte d'Hauterive, în calitate de secretar al lui Alexandru Mavrocordat (anul 1785), venind de la Constantinopol, spre Iași, trece prin Bărlad. De la el avem lăsat un „Memoriu asupra stărei vechi și actuale a Moldovei”, în care se descrie virtuțile și obiceiurile moldovenilor, precum și însușirile cele mai prețioase; a fi primitor și cuviincios. Trecând spre Scânteia, arată frumusețea pădurilor seculare și drumul haiducilor.

Pe de altă parte, trimisul Austriei la Poartă, Wenzel Edler von Brognard, trecând prin Bărlad la 23 august 1786, lasă un jurnal de călătorie și face numai înregistrări despre orașele prin care a trecut.

Din datele de care dispunem, deși incomplete și unilaterale, reiese că între anii 1799-1801, trece prin Borlat, Jassi, călătorul englez William Wittman, făcând mențiunea că evreii sunt foarte numeroși.

Mai târziu, în anul 1818, călătorul Adam Neale amintește și de Birlat, menționând că: „moldovenii de astăzi au însușiri mai alese decât multe popoare bine înzestrate; totuși ei sunt apăsați de hoarde mici de tirani și blestemați cu cel mai rău dintre guverne”.

Merită atrasă atenția și asupra lui Sir Robert Ker Porter, care, în călătoria sa din anii 1817-1820, prin mai multe țări, trece și prin Boucharest, Fokshan, Tocuch, Birlat, Iassi, făcând o descriere a „Boyar-ilor care trăiesc într-un lux și o

splendoare cu greu de a fi întrecute în orice capitală din Europa; balaure, petreceri, rochii, joc de cărți”.

Meseriașul neamț Ernst Cristian Döbel face o interesantă mărturisire la anul 1830, cu ocazia stabilirii sale în Bărlad, unde lucrează la o fabrică de trăsuri a grecului Andriko Mamachi. Călătorind de la Brașov, prin Focșani, Tecuci și Galați, înainte de a se stabili în Bărlad, lasă următoarea descriere: „Călătorește prin ținuturi bogate în holde și grâne și cu numeroase crășme la drumul mare, cu niște bordeie săpate în pământ, unde se vindea vin bun și ieftin. Mai aproape de Bărlad, privi la un poștalion rupt în două și cu surugiul de pe capră care mânca înainte cu jumătatea căruței, fără să prindă de veste că pe capră care mâna înainte cu jumătatea căruței, fără să prindă de veste că cealaltă jumătate rămăsese în mijlocul drumului cu cei doi mușterii aruncați în praf, la pământ. Neamțul nostru speriat se apropie de ei, dar, spre mirarea lui vede că n-au nici o vătămare, ba, unul din ei murea de răs, iar celălalt înjura pe rusește. De Sf. Paști merge la sfânta slujbă de noapte a Învierii la o biserică ortodoxă, unde admiră podoaba și măreția slujbei. Tot la Bărlad a fost de față la o înmormântare a unui boier, când mulțimea primea la biserică lumânări aprinse, pe care le ținea în mâini, în timpul prohodului. Se duce la culesul viilor, la podgoriile de lângă oraș și se miră de strugurii mari și frumoși, foarte gustoși și ieftini, de se satură pentru câteva parale. Privește la cramă, cum se fabrică mustul cu mijloace primitive, cu picioarele, având pantalonii suflecați până la genunchi, călcând strugurii grămădiți într-o covată, de unde curgea mustul în cofe. Când privește cum se prepară mustul, i-a pierit pofta să mai bea cu plăcere mustul, și-i părea rău, căci era foarte gustos și ieftin; 20 parale vadra. Döbel încheie povestirea călătoriei sale: „Te doare în suflet, când străbați o țară așa de bine înzestrată de Dumnezeu, cu toate frumusețile și bogățiile raiului pământesc, dar prefăcută în iad de ticăloșia omeniască”.

După această amplă descriere, urmează călătoria rusului Antonie Demidoff, care, trecând prin Moldova, descrie starea proastă în care se află orașul Birlatov, cu noroiul ulițelor care

s-au păstrat, vom reda călătoria misionarilor scoțieni Andreew A. Bonar și Robert Mc. Cheyene, la anul 1839, arătând că orașul Bărlad, este așezat pe o câmpie întinsă. Are 10.000 locuitori, biserica principală cu trei turle acoperite cu tinichea și cu cruci foarte frumoase. Dincolo de oraș, lângă un lac mic se află mori de vânt și fântâni de piatră, curate, după moda turcească.

Ioachim Vuici, un călător sârb, la 1840, după ce a trecut prin Valachia, își urmează drumul prin Moldova, de-a lungul Prutului, ajungând înaintea prânzului la Burlat (Bărlad) care este un mic târguleț, putând avea la 300 de case, în care locuiesc niște boieri moldoveni. Pe la marginea târgului, curge un râu pe care trebuie să-l treci, dacă vrei să intri în oraș. În curțile caselor boierești este câte o capelă. În oraș sunt 5 biserici. Este un târg mic, dar bine aranjat, cu clădiri chipeșe. Trage la un conațional, care slujește la curtea unui bun moldovean cu familie: soția sa este o bună și cuminte femeie, cei doi fii ai lor au venit de la învățătură de la Iași. Îi pare rău că nu poate vorbi cu stăpânul în limba moldovenească pentru care îi slujește conaționalul de talmaci”. Descrie țara Moldovei roditoare și cu tot felul de bogății; grâul și meiul crește cât statura unui om; porumbul înalt încât omul călare nu se vede dintr-însul; Moldova bogată în păduri întinse și tot felul de fiare; cerbi, căprioare, porci mistreți ș.a. Râurile dau un pește gustos. Vite sunt multe; capre, oi, cai și mai cu seamă turmele de boi sunt așa de numeroase și mari încât ochiul omenesc nu le poate cuprinde cu privirea de la o margine până la cealaltă. Moldovenii fac un mare negoț cu diferite țări și orașe, mai

Jos în vale pe Bărlad,
Lâng-al Docolinei vad,
Nemerit-au, poposit-au
Și-n noapte tăbărat-au
Zece care mocănești,
Cu boi albi, falcienesci...
...Ale cui sunt cele cară
Încărcate cu povară?
Sunt carele Pătrului
Din plaiul Hărlăului,
Pătru Majă, moldovean,
Frate vitreg cu Bogdan,
Și feciorul lui Ștefan...

(Fragment dintr-o poezie populară)

Dumitru Nedelea

Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, fiu al Bârladului, sub semnul lui Cronos

Un noian de clipe întrunesc la un loc o viață, dar clipele sunt măsurate, sunt drămuite de acele mașinării „necuvântătoare” și care, totuși, vorbesc prin tic-tacul lor molcom ce le emană (produc) pendulul, întocmai ca o inimă de om.

Dintre toate lucrurile înconjurătoare, pe care ochii noștri le întâlnesc, ceasul este prezent de la ivirea zorilor, până la apusul soarelui și de aici devine cel mai bun sfetnic pe timpul nopții.

Față de această creativitate omenească, marele fiu al Bârladului, Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, a fost legat și a prețuit, în mod deosebit scurgerea timpului, lăsând fapte demne și unice în istoria țării noastre.

Există un anumit loc din țară unde toate ceasurile personalităților și-au dat întâlnire, unde doresc să arate publicului, generațiilor de azi și de mâine, timpul măsurat, încorsetat, folosit cu multă pricepere de mari oameni cu care se mândrește România de azi; acest loc este Muzeul Ceasului N. I. Simache din Ploiești.

Vizitatorul, trecând prin sălile muzeului de ceasuri, ia cunoștință de o mare varietate de pendule, sisteme vechi de măsurarea timpului (cadrane solare, ceasuri cu apă, cu nisip, cu foc etc., ceasuri cu pictură, ceasuri de diferite stiluri, cu muzică etc.) apoi ca o recompensă sufletească, pășește pragul acelei încăperi destinate ceasurilor personalităților. În liniștea pioasă cel cuprinde, cadranele ceasurilor vorbesc de la sine, re trăindu-se momente deosebite, știind ca pe acele discuri rotunde cu minutarele severe, și-au măsurat timpul oameni ce au luptat în viața lor fie cu sabia, fie cu slova, fie cu pana pentru prosperitatea poporului român.

Printre ceasurile oamenilor mari, prin faptele lăsate în urma lor ca: N. Iorga, George Coșbuc, B. P. Hasdeu, A. D. Xenopol, Th. Aman etc., predomină la loc de cinste ceasul astronomic folosit în cancelaria domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Este cel mai important ceas care, practic, te fură de la prima vedere, este ceasul pendul care

a măsurat momentele cruciale din istoria neamului nostru, reflectând locul unde visele, năzuințele și frământările poporului nostru se elaborau, se ordonau și căpătau viață în timp și pentru viitorul timp, măsurate cu exactitate: prima unire se înfăptuise sub un singur cârmuitor, Al. I. Cuza, iar ceasul astronomic din cancelaria sa indica atunci 24 ianuarie 1859. Acest

Piesă rară, sec. 19, de la Muzeul ceasului - Ploiești.

orologiu aspectuos prin înfățișarea sa ne face să credem că domnitorul Al. I. Cuza avea predilecții spre frumos, spre ceva aparte, dar în același timp ținea să-i servească cu exactitate în măsurarea timpului, marcând nu numai orele, minutele sau secunde, ci și ziua din săptămână, data lunii, lunile din an și chiar fazele lunii.

Este firesc că trecerea timpului, minut cu minut sau oră cu oră, pentru oamenii foarte ocupați, se materializează imperceptibil, chiar și zilele se uitau, de aceea era necesar pentru dimensiunea timpului și a faptelor pe măsura domnitorului Al. I. Cuza, un ceas astronomic folosit în cancelarie, la locul său de muncă.

Ceasul se află pe o mobilă de stil cu marmura neagră, având alături ceasul de birou al celui mai apropiat

colaborator și susținător al Unirii: Mihail Kogălniceanu, istoric, diplomat etc... Alături în viață, alături și ceasurilor acestor bărbați de seamă, fii ai Moldovei, ai poporului român, prezenți în templul lui „Cronos” la Ploiești.

Câteva clipe pline de frământări și emoții or fi fost măsurate de acest impunător orologiu, câte ori din miez de noapte sau zori de zi or fi fost marcate prin semnale sonore, dimensionând timpul prefacerilor sociale?

Iată întrebări ce-și pune vizitatorul aflat în fața unui asemenea monumental ceas, obiect de mare utilitate și cu amprente istorice. El funcționează și astăzi, vibrând tic-tacuri plăcute și din oră în oră te face atent că a mai trecut o mică părticică din viața ta cu revers meditativ să te grăbești pentru a-ți împlini datoria pentru țară, pentru popor așa cum acel fiu al Bârladului l-a folosit, reușind să imprime în memorie nemuritoare numele de Al. I. Cuza.

Dar cum te apropii mai mult de cadranele orologiului constăți vizibil materializarea scurgerii timpului datorită unei roțițe asemănătoare cu cea a unei roți de moară de apă, lăsând să cadă paletă după paletă, întocmai cupelor cu apă a morilor de acest gen. Timpul și apa, pe undeva, au fenomene comune privind ritmicitatea și dacă ne întoarcem în antichitate, vom vedea că principiul morilor a stat la baza funcționării orologiilor hidromecanice.

Să revenim la ceasul domnitorului care îți oferă universul astrilor având pe cadrane picturi semnificative reprezentând Luna cu stelele cele mai importante, Ziua și Noaptea, prin două „muze” pe fonduri diferite, ani bisecți, denumirea lunilor din an, denumirea zilelor din săptămână etc.

Vrând să-ți iei rămas bun de la aceste ajutoare fidele zeului Cronos ești tentat să dai înapoi indicatoarele cu săgeți tip „Cupidon” de pe cadranele imortalizate, cu cel puțin o sută de ani, spre a descoperi viața ilustrului domnitor a cărui amintire dăinuie puternic în conștiința tuturor românilor.

Alexandrina Bizim Romanescu**Un adevăr trăit ***

Cât de bine a prins Victor Ion Popa caracteristicile micilor negustori dinaintea celui de al doilea război mondial în comedia „Take, Ianke și Cadâr”!

Oameni nevoiași care nu aveau alte posibilități de trai decât făcând pe intermediarii între micii producători și micii cumpărători. Se întrețineau ei și familiile lor din puținul câștig ce și-l asigurau prin mica precupie. Aceștia cumpărau gaz lampant, sare etc. de la cei ce veneau de la Moinești sau Tg. Ocna cu căruțele cu coviltir, umblând din localitate în localitate, și revindeau cu câștig produsele lumii modeste a mahalalelor care avea nevoie să-și lumineze locuințele când ziua apunea sau să-și săreze hrana zilnică.

Take, românul, Ianke, evreul, Cadâr, turcul, toți deși aveau același interes de a-și plasa marfa, nu se

concurau, nu se certau, oameni de naționalități diferite trăiau în perfectă armonie și se ajutau ori de câte ori aveau o nevoie unul de altul, când nevoile îi uneau mai mult.

Confirm cele spuse de Victor Ion Popa. Sunt adevăruri trăite de mine, *deoarece sunt fiica personajului Take*, și am participat direct la viața acestor eroi care locuiau lângă „Podul Pescăriei”.

Bunul meu tată, înfățișat aici prin personajul Take, plecat din satul Popeni, fiu de țăran sărac, cu mulți copii, fără pământ, a intrat de mic copil la stăpân să-și câștige pâinea. Așa a ajuns mic negustor, muncind din greu pe la ușile celor care-l primeau.

Îl am în fața ochilor pe Moș Pincu, personajul Ianke, pe domnul Vasile, personajul Cadâr, toți trei oameni spirituali, blânzi, tot timpul

petrecându-l împreună cu prietenie și voie bună - oameni de omenie!

Îmi aduc aminte, când urmau sărbătorile Paștelui, mama ne trimitea pe noi, copiii, să le ducem cozonac și ouă roșii vecinilor noștri, care aveau și ei copii, prietenii noștri de joacă.

Dar și când venea „Purimul”, anul nou evreiesc, bucuria noastră, mâncam „gogăle”, prăjituri speciale acestei sărbători, cu miere, cu nucă, cu rahat.

Parcă-l văd pe domnul Vasile cu buzunarele pline cum ne împărțea nouă, copiilor, uneori smochine, alteori roșcove sau diferite bunătăți.

Ce bine ne simțeam, câtă veselie era sub soarele cald al Bârladului, la adăpost de nevoi prin grijă și dragoste părintească.

Timpuri trecute, rămase în amintiri pline de duioșie!

Didița Antonescu**Ioan Dimitriu-Bârlad**

Sculptorul Ioan Dimitriu-Bârlad s-a născut la 18 mai 1890, în Bârlad. Părinții săi Constantâm și Aristița, comercianți modești au avut 5 copii. Micul Ion, al doilea fiu al familiei Dimitriu, după terminarea școlii primare intră în anul 1901 la Liceul Gh. Roșca-Codreanu din Bârlad. Încă în primii ani de școală, talentul pentru desen se afirmă cu putere.

În toamna anului 1907 pictorul P. Bulgăraș, în drumul lui de la Iași spre București și apoi la Paris, se oprește pe la Bârlad, orașul său natal, unde întâlnind pe elevul Dimitriu C. Ioan din clasa a V-a își dă seama de posibilitățile deosebite ale tânărului elev și-l convinge să plece la București pentru a-și cultiva talentul și astfel cu un tren de noapte porniră spre capitală maestrul și elevul. Aici a fost prezentat pictorului C. D. Mirea, pe atunci directorul Școlii de belle arte, iar la concursul de admitere care a avut loc într-un sfârșit de decembrie, tânărul Dimitriu reușește primul. La această școală a avut ca profesori, printre alții, pe sculptorii Vladimir Hegel și Fritz Storck la desen, Costin Petrescu la artă decorativă, D. Paciurea la sculptură și pe dr. Gerota la anatomie.

Lipsa de bani nu-i dădea posibilitatea să cumpere culori, așa că s-a îndreptat spre sculptură unde huma necesară modelajului era pusă la dispoziția studenților în mod gratuit astfel că modela și studia fără întrerupere în

atelierelor școlii.

În anul 1910 absolvă Școala de belle arte și expune pentru prima dată la Salonul oficial un nud, „Gânditorul”, și „Un cap de expresie”, ultima lucrare fiind premiată un an mai târziu. În 1911 este numit profesor suplinitor la Liceul din Craiova, iar în anul următor ca profesor titular la Liceul din Pitești unde realizează și câteva lucrări deosebite. Pentru a-și completa studiile, pleacă la Paris în toamna anului 1913, dar o dată cu izbucnirea primului război mondial se întoarce în țară. La Paris a frecventat cu regularitate cursurile Academiei Julien, sub directa îndrumare a maeștrilor Paul Landowski și Henry Bouchard. De la Landowski s-a deprins să gândească tot timpul în creația unei opere, păstrându-și libertatea de interpretare în executarea ei, iar de la Bouchard a învățat știința de construcție arhitecturală care dă operei un echilibru perfect în planuri mai largi, mai vaste. O perioadă de vreme a stat sub influența sculpturii neoclasice pe care era obligat să o execute în atelierelor profesorilor săi, tendință de care nu s-a putut debarasa nici după ce a frecventat Academia de Beaux Arts unde a reușit prin concurs primul între cei 25 admiși dintre sutele de candidați. De această influență a artei apusene, Dimitriu-Bârlad reușește să se îndepărteze cu sprijinul lui Auguste Rodin, pe viitor căutând să redea esența

psihologică a chipului omenesc simplificând planurile, subliniind în același timp trăsăturile tipice ale modelului.

În timpul studiilor la Paris, Dimitriu-Bârlad realizează câteva lucrări de frumoasă concepție pe care le expune la Salonul oficial în 1914 cum sunt: „Gata de muncă”, „Studiu” și „Cap de chinez” apreciate de critica pariziană (O. Tafrali, *Sculptorul Ioan Dimitriu-Bârlad*, rev. *Arta și Arheologia*, Buc., I, 1927, pag. 62).

De la această dată opera lui Dimitriu-Bârlad cunoaște o evoluție care urmează o traiectorie ce ajunge la apogeu pe la anul 1920, când în drum spre realism, viziunea sa artistică atinge cea mai strălucită putere de creație. Dar până la acest punct artistul cunoaște o perioadă de frământări și căutări tematice și de execuție, probleme care îl vor preocupa mulți ani chiar și după această dată.

În dorința de a-și desăvârși cunoștințele artistice pleacă în 1921 însoțind pe profesorul I. D. Ștefănescu în Grecia cercetând sanctuarele artei clasice, apoi în 1922, împreună cu profesorul Dragoș Petrescu, în Italia unde un an întreg studiază evoluția artelor plastice în muzee, pinacoteci, expoziții la Veneția, Milano, Genua, Pisa, Torino, Roma, Florența și Neapole. Apoi în 1929, tot în călătorie de studii, urmează drumul Budapesta, Viena, Berlin, Bruxelles, Paris, Lyon, Genua, vizitează muzeele din Spania și după fiecare peregrinare artistul se întoarce cu ceva nou continuând să desfășoare o activitate din cele mai prodigioase.

În 1919 se stabilește la București, fiind numit profesor de desen la Liceul Lazăr, unde funcționează până în 1948, când este pensionat după o activitate artistică de 50 de ani recompensată cu multe distincții.

Opera lui Dimitriu-Bârlad se distinge prin varietatea de genuri și prin multilateralitatea tematică.

Dar trei împrejurări din viața sa au avut o influență deosebită asupra creației artistice ce i-au lăsat urme de inspirații și interpretări în activitatea sa imediată și de mai târziu.

Prima împrejurare a fost războiul mondial, la care artistul a luat parte ca ofițer de rezervă, trăind din plin grozăviile războiului. La 19 septembrie 1917 este grav rănit la Ciucu-Mare în Ardeal, războiul furnizându-i mai târziu surse de inspirație.

A doua împrejurare a fost lupta dusă de clasa muncitoare de a scutura jugul exploatarei - care nu i-a fost indiferentă și care l-a făcut pe artist să privească cu dragoste pe muncitori și să glorifice munca lor. În 1918 pornește spre Baia-Mare unde a cunoscut și lucrat o serie de „Mineri” și alte opere care l-au pus în adevărata sa lumină (D. Stănescu-Deteste, op. cit. pag. 101) de acum în colo arta sa capătă un caracter progresist.

Cariera sa de profesor a fost cea de-a treia împrejurare care l-a obligat moralmente să prezinte tineretului pe care-l educa portretele creatorilor de valori culturale din țara noastră.

Omagiul pe care artistul îl aduce sergentului Mușat este concretizat în statuia ridicată la Bușteni „sergentul Mușat sau Aruncătorul de grenade”, eroul fiind înfățișat într-un atac, în cămașă, aruncând ultima grenadă pe care o mai avea, după care își găsește sfârșitul. Apoi cele patru basorelieuri care ornează soclul Monumentului Diviziei II

Cavalerie de la Iași, unde cu mult dinamism ne sînt prezentate scene din șarjele de la Prunaru, atacuri dinamice într-o avalanșă de goană crispată, de vifor și urlet descătușat a călăreților porniți la atac sub faldurile steagului fluturând peste coamele cailor, operă de maturitate care i-a adus glorie sculptorului.

Din ruinele fumegânde ale războiului, artistul ne prezintă consecințele lui: „Mamă după război” și opera „Invalid de război”. Apoi într-o ținută magnifică execută statuia lui Avram Iancu înălțată într-o piață în Tg. Mureș și transportată apoi în 1940 la Câmpeni cu ocazia sărbătoririi acestui mare erou care a răsculat iobagii ardeleni în 1848 împotriva jugului și exploatarei. Apoi proiectul „Aviației” exprimând suplețe, elan, aviditate de spațiu prin largi dimensiuni a aripilor de vultur deschise pe care le poartă un aviator, proiectul pentru monumentul „Corpului Didactic” și bustul compozițional (1958) al lui Alexandru Ioan Cuza inaugurat la Galați, realizat într-o atitudine majestuoasă ținând în mână dreaptă desfășurat decretul reformelor, iar în mâna stângă, sprijinită pe sabie, simbolul puterii.

Mișcarea muncitorească din țara noastră îl determină pe artist să se apropie de oamenii simpli, să-i cunoască, să-i înțeleagă. Artistul se ancorează în realitate, creând opere cu un bogat conținut de idei. În 1918, creează două opere „Mister” studiu de nud și un alt „Miner” tânăr care răscolește pământul pentru găsirea cărbunelui. În șirul anilor apare capodopera „Munca în port”, apoi „Lucrători la I.T.B.”, distinsă în 1950 cu premiul de creație, „Întinzătorii de cablu subteran”, opere în care artistul a transcris un bogat conținut de idei și sentimente de autentică actualitate.

Pe marele sculptor l-a preocupat în special redarea figurilor celor mai reprezentativi oameni ai culturii românești din trecut și de azi. Această preocupare a fost firească și justificată, deoarece în cariera sa de educator a câtorva generații de tineri, urmarea să facă cunoscut personalitatea fizică, intelectuală și morală a creatorilor culturii românești, complexul întreg de trăsături ale celor portretizați. Din figura marelui povestitor Ion Creangă, bust sculptat de artist, se desprinde acea nuanță de umor și optimism, specifică celui mai viguros exponent al spiritului autohton. În bustul denumit „Ochii care vorbesc” sunt redați ochii pătrunzători și figura tumultoasă a lui N. Iorga. Aceleași calități artistice apar și la bustul lui Petre Poni, reținut de Ateneul Român. Apoi bustul maestrului George Enescu, cu figura gânditoare și vioara sub bărbie, este un exemplu de cufundare elegiacă, meditativă într-un fragment de rapsodii, în care sunetele se aud picurând din interiorul bronzului transfigurat. Nu voi uita aici nici operele închinat lui Alexandru Vlahuță și lui Al. Brătescu-Voinești și nici pe aceea închinată lui Octav Băncilă, „Cap de expresie”, care întruhidează o armonie de creație unică. Din bustul profesorului Fr. Lebrun se desprinde o abilită tehnică și o apostolică nuanțare portretistică. Cu ocazia călătoriei în Grecia, marele sculptor execută într-o viguroasă interpretare busturile marilor arheologi Ad. Adamantions, P. Cavadias și George Aghelopulos. Drept urmare, țara noastră dobândește o bogată colecție de mulaje de pe sculpturile

antice care se găsește astăzi la Universitatea din Iași (I. I. Ordănescu, *Sculptorul I. Dimitriu-Bârlad*, în revista „Pictura și Sculptura”, Nr. 1, aprilie 1931, p. 291). O operă de mare ținută este bustul lui Mihai Eminescu expus în 1939 în pavilionul principal al Expoziției “Luna Bucureștiului”. Urmează apoi o serie întreagă de portrete: Ioan Găvănescu, Vasile Pârvan, Emil Gîrleanu, Radu Rosetti, G. Tutoveanu, Bogdan Duică, Ioan Dăscălescu, Dragoslav, Lecca etc.

La concursul din 1957 pentru decorarea fațadei Operei având ca temă Poezia, Muzica, Drama și Artele Plastice, Dimitriu-Bârlad reprezintă geniul poeziei prin portretul lui Eminescu, al muzicii prin George Enescu, al dramei prin Nottara, iar al artelor plastice prin Luchian, cu paleta și pensula, alături având sfînxul lui Paciurea. La împlinirea a 25 de ani de la înființarea Școlii de arhitectură, execută placheta cu arhitecții Ion Mincu, Cerchez și Pangratti. Dintre personalitățile redată în medalioane, amintim de academicianul profesor Rădulescu, apoi Tolstoi, Pușkin, Gogol, Demetrius și mulți profesori ai liceului Lazăr.

La nudurile feminine executate de Dimitriu-Bârlad se observă o incantație de linii pure, de forme cu îmbinări unghiulare virginală, dăltuite diafan din care tresare viața, cultivând o estetică armonioasă, realistă și sinceră. Din operele sale cu calități distincte putem enumera „Salcia”, concepută pentru o fântână și care exprimă un fluid clocotitor de viață pasională, apoi „Modelul în repaus” din care se desprind concretizări de meditație și singurătăți sufletești tănuite. Figuri de mult bun simț artistic și ingenioase atitudini apar și în operele: *Sirena*, *După baie*, *Studiu* din care se desprinde același cult al frumosului în sens botticellian.

Merită, de asemeni, să amintim lucrările cu o semnificație mai generală care dau dovada bogăției potențelor creatoare ale sculptorului: *Maternitate*, *Durerea*, *Izvorul Sissy* ridicat în Cișmigiu, *Zburătorul* (Ziarul „Seara”, II, nr. 481, vineri, 2 iunie 1939).

Monumentele funerare au constituit și ele o oarecare preocupare în concepția artistului ca: monumentul funerar al familiei Constantin Ionescu de la cimitirul Sf. Vineri, apoi al profesorului Angelescu și al familiei Maxim de la cimitirul Bellu, al aviatorului Buzoianu din cimitirul din Roman și ale familiilor Pop și Tocineanu din Lugoj în care dă dovadă de o adâncă și sublimă înțelegere a sufletelor. Fiecare lucrare a sa oglindește o evoluție ce tinde spre desăvârșire. (D. Stănescu-Sucate, op. cit., pag. 102).

Privind operele lui Dimitriu-Bârlad constatăm că ne aflăm în fața unui talent real, care, știe să dea căldura bronzului și să pună viața artei în tot ce înfăptuiește mâna sa. (T.C. *O vizită în atelierul d-lui Dimitriu-Bârlad*, în ziarul „Viitorul”, 20 noiembrie 1932).

Din ansamblul operei sculptorului Dimitriu-Bârlad distingem o bogăție de motive artistice, surprinse în toate aspectele vieții, precum și mijloace de realizare tehnică pur personală.

Acest artist constituie un viguros efort în cultivarea sculpturii și valorificarea ei în contemporaneitate, atunci când ea se zvârcolea într-o perioadă de decadență.

Operele sale inspirate din realitate, chiar din primii ani de creație, populează muzeele și orașele țării, situându-l pe artist în rândurile fruntașilor sculpturii românești. Toate acestea constituie un permanent prilej de mândrie a orașului Bârlad al cărui fiu credincios a fost marele sculptor până la data de 23 septembrie 1964, când s-a stins din viață.

Lucrări de sculptură ale lui Ioan Dimitriu Bârlad declarate monumente de artă plastică de către Comisia Științifică a Muzeelor și Monumentelor Istorice și Artistice a Academiei B.P.R. aprobat prin H.C.M. nr. 661/1955.

*

- Nr.131 - Bustul Elenei Cuza, București, Șoseaua Panduri nr. 90.
- Nr.142 - Bustul colonelului farmacist, C. Merișanu, București, str. Ștefan Furtună, în curtea spitalului.
- Nr.156 - Bustul lui Titu Maiorescu, București, Grădina Cișmigiu.
- Nr.162 - Izvorul Sissy, București, Grădina Cișmigiu.
- Nr.165 - Bustul prof. Brândză, București, Grădina botanică.
- Nr.166 - Bustul doctorului Grecescu.
- Nr.182 - Bustul lui C. Negri, Tg. Ocna.
- Nr.209 - Monumentul lui Avram Iancu, Câmpeni, Piața Avram Iancu.
- Nr.233 - Bustul lui Haralamb Lecca, Caracal.
- Nr.266 - Bustul lui Aurel Vlaicu, com. Sibor - Orăștie.
- Nr.275 - Statuia lui Dimitrie Cantemir, Iași, str. Păcurari.
- Nr.281 - Bustul lui Ion Creangă, Iași, str. Păcurari.
- Nr.290 - Monumentul eroilor cavaleriei 1916-1918, Iași, Bulevardul Copou.
- Nr.296 - Bustul sergentului Mușat, Bârlad, str. Republicii.
- Nr.326 - Bustul lui Nicolae Iorga, Vălenii de Munte, Bd. N. Iorga.
- Nr.389 - Bustul generalului dr. Vicol, Băile Herculane (în fața parcului).
- Bustul lui Iulius Fucik, București, parcul Herăstrău.
- Alexandru Ioan Cuza, bronz, Galați.

În afara acestora, sculptorului I. Dimitriu-Bârlad a executat în bronz, gips, piatră și marmură încă un număr de aproximativ 170 lucrări răspândite în: București, Bârlad, Bolgrad, Botoșani, Brăila, Bușteni, Caracal, Câmpeni, Costești, Craiova, Constanța, Cernăuți, Caransebeș, Cluj-Napoca, Dorohoi, Fălțiceni, Focșani, Galați, Huși, Iași, Măreșești, Oradea, Lugoj, Brașov, Pitești, Ploiești, Pătârlagele-Buzău, Pomârla-Botoșani, Sibiu, Roman, Sinaia, Sănnicolau Mare, Tecuci, Tg. Ocna, Drobeta-Turnu Severin, Râmnicu Vâlcea, Vaslui, Clinceni, Caransebeș, Londra, Neapole, Atena, Veneția, Paris, iar circa 60 se găsesc în colecția familiei.

Notă:

Doina Teodoru-Gavriliu*“Toate-s vechi și nouă toate” (I)*

La 35 km mai la sud de Bârlad, pe dealul Bălăbăneștilor din Podișul Bursucani și al Adamului, se află comuna Crăiești, teritoriu răzășesc, fragmentat în mai multe trunchiuri de moșii. Din fondul de documente al mănăstirii Adam reiese că satul exista înainte de 1750, iar Arhivele Naționale ale Statului ne informează că această așezare răzășească viețuia cu cel puțin 150 de ani înainte de data menționată.

După legendă, („Marele Dicționar Geografic al României” întocmit de G.I. Lahovari) numele așezării s-ar trage de la un anume Dumitru Craiu ce a stăpânit multe moșii, dar a împământenit și un impresionant arbore genealogic. Din el, de frunte între răzeșii din sat a fost ramura coborâtoare din polcovnicul Tudorache Buhociu. Urmașii lui începând cu a treia generație au fost primarii satului, iar de la a patra generație au fost funcționari.

Cel mai bogat și care a fost un prodigios primar, consilier județean, a înființat în sat o sucursală a Băncii populare, a fost Constantin (a V-a generație) și a avut 8 copii: 2 fete (Elena - mama verișoarei mele - și Corina) și 6 băieți.

Băieții au făcut studii universitare, astfel că: Radu a fost profesor în Bârlad, Constantin (a absolvit Academia de Înalte studii economice), Aurel (medic la Brăila), Iuliu (chirurg la Botoșani), George (economist la Ploiești), Octavian - profesor cu doctorat la Sorbona.

La Octavian Buhociu am vrut să ajung și cu această ocazie voi preciza că actualmente numele lui este scris și rostit greșit și anume: Bòhòciù în loc de Buhóciù, așa cum figurează în acte, cum sunt cunoscuți în sat din tată în fiu și cum el însuși se semna.

Ca să trec sumar în revistă traseul său academic, voi menționa: absolvent al Facultății de litere și filozofie București (1947), membru activ al „Cercului de studii folclorice” condus de George Breazu, secretar general al „Cercului românesc de cercetări” de pe lângă Academia din Paris, lector la Universitatea din Bochum, unde este fondator al „Societății studenților de limba română” și a revistei „Curierul”. Colaborează cu reviste de specialitate din München, Chicago, Paris, Buenos Aires, Costa Rica, iar la Wiesbaden, apare „Cultura populară românească și mitologia ei” și, în sfârșit, în 1958 devine „Doctor de Stat” al Universității din Paris.

Prin intermediul lui George, tatăl meu a primit scrisoarea „deschisă” și pentru prieteni, scrisoare în care O. Buhociu povestește despre lupta sa continuă spre a-și împlini menirea. Iată fragmente din ea:

„Eu întâi m-am dus la Roma, asta era prin mai-iunie 1949, adică imediat ce-am trecut din Iugoslavia și mi-am făcut «carte de identitate» la lagărul de refugiați din

Trieste. Fiind plecat fără pașaport, eram obligat să intru în categoriile de «persoane deplasate», ceea ce am reușit la Trieste. La Roma era greu de tot de studiat, din cauza mizeriei provocate de războiul ce abia trecuse. Era cu neputință să lucrez, căci în Roma erau peste un milion de șomeri. Am locuit la CINE-CITTÀ, lângă Roma, unde se făceau și se fac mereu filmele italiene. N-am reușit nimic, cu toate că vorbeam italiana curent, nu făcusem nici un ceas de artă dramatică la vreun Conservator. Ca să nu crăp de foame, m-am apucat să ghicesc în palmă la artiști și artiste și mai ales la începători nu în ale artei, în acest fel îmi veneau circa 5-800 lire pe zi cu care puteam trăi, dar în curând am terminat toată clientela. În acest răstimp am vizitat Roma, ba m-am și fotografiat lângă Columna lui Traian, poză ce-am trimis-o mamei atunci. Apoi am plecat la Torino, unde am stat câteva zile ca să „studiez” cum se trece frontiera spre Franța. Am ales ziua când „turul Franței” pe bicicletă, cu faimoșii pe atunci Bartali și Fausto Coppi, veneau din Franța prin Briançon în Italia alpină, socotind că toți grănicerii, francezi și italieni vor fi pe șoseaua cu sportivii de mai sus. Am avut dreptate. Era pe la 16-17 iulie, cred. De la Briançon, cu trenul, fără bilet, până la Lyon, apoi la Paris, unde am ajuns seara pe la ora 11. Ne-am dus la o biserică românească (eram un grup de 7 inși: eu le-am garantat sosirea la Briançon, iar ei pe-a mea la Paris, unul din noi, un artist de teatru, avea legături la Paris). A doua zi la Poliție, am început să-mi fac cartea de identitate, alta nouă, cum aveam toate actele necesare, de naștere, de botez, de naționalitate, cele trei diplome universitare, am trecut repede hopul acesta, așa încât, pe Sântămărie, m-am dus la Sorbona să mă interesez să văd cum e cu studiile. Între timp, am locuit în cel mai ieftin hotel din Paris, pe rue des Cordeliers destul de curat, dar foamete mare. Însă destul de repede am început să mă descurc, făcând diferite munci ocazionale (am fost până și hamal), tot timpul cu ideea ca să-mi păstrez libertatea de mișcare și să nu depind economic de nimeni (nici până azi, nu sînt dator cuiva cu-n ban). A fost foarte greu, timp de ani de zile, dar am avut și momente de mulțumire, căci până la urmă ieșeam corect din orice încurcătură sau înghesuială. Atunci Parisul era plin de români: circa 300 de studenți, vreo 20 veniți atunci din țară, bursieri, erau socialiști și comuniști: toți și-au trădat angajamentul, unii s-au făcut francezi sau alte naționalități și nici unul nu și-a făcut Doctoratul. Numai trei am ajuns să facem Doctoratul, doi de stat: Alphonse Juilland, elvețian de felul lui, dar din București, acum Prof. la o universitate americană și eu, celălalt, Eugen Lovovan, s-a mutat la Strasbourg, unde a făcut un Doctorat de universitate (adică jumătate decât cel de stat).

Deci după ce mi-am făcut actele, am plătit amenda de trecere ilegală a frontierei în Franța, m-am dus la Secția-Doctorate a Sorbonei, am întrebat cum se face înscrierea, mi s-a spus că-mi trebuiesc actele de licențiat, i le-am arătat, apoi un profesor agreeat de Sorbona. A trebuit să aștept cam trei luni, prin ianuarie 1950, licențele mele au fost echivalate cu cele franceze; cum vorbisem cu Prof. Jean Boutière, prof. de română la Sorbona, am dat numele lui, apoi să aduc din partea lui subiectul de teză. Am vorbit cu el un subiect cam așa: «Influența literaturii populare asupra celei savante», cu subtitlul, enumerarea mai multor scriitori, începând cu Eminescu. Dar ducându-mă în bibliotecă, am constatat că-mi lipsește materialul: nu aveam din Blaga decât poeziile, din Goga nimic etc. I-am spus lui Boutière că trebuie să schimb subiectul, îmi lipsesc textele. Atunci i-am propus un subiect cam așa (niciodată n-am acceptat să-mi indice altcineva ce trebuie să studiez: așa am făcut cu Călinescu și M. Florian la București cu tezele de licență, la propunerile lor am răspuns cu ale mele - deja pregătite - care au rămas cele bune): „Bradul - Cucul - Haiducul”. Aceasta a rămas așa cam doi ani, când am putut să-l formulez mai bine - și definitiv -: „Le Folklore Romain de Printemps”.

În acest răstimp nu știam că există trei feluri de Doctorat: unul de gradul trei, științifico-tehnic, apoi *Doctoratul de Universitate*, format dintr-o singură teză care să treacă de 80 de pagini, care e egal cu Doctoratele pe care le dau mai toate universitățile de pe glob și care e în Franța egal cu diploma de absolvire a Școlii Normale Superioare de la Paris, o faimoasă fabrică de profesori de liceu perfecți, mai ales pentru disciplinele umaniste (limbi, filosofie, literatura franceză); apoi, *Doctoratul de Stat*, care aparține ca atare numai Franței și care e compus din două teze zise, una „principală”, alta „complimentară”. E cel mai înalt titlu universitar care se poate avea în Franța, egal cu așa-zisa „Habilitațiune” din Germania. Acest Doctorat cu două teze implică și concursul pentru o catedră universitară: cine-l are, trece direct la o catedră, unde titularul urmează să se pensioneze, ca să-i ia locul sau i se creează o catedră nouă, dacă subiectele Doctoratului au creat un domeniu nou (așa s-a întâmplat cu mai mulți francezi). Legea învățământului francez e făcută astfel încât condiția de mai sus e respectată pe teritoriul francez sau în Universitățile de pe glob ale țărilor cu care s-a făcut un acord cultural în acest sens. Din cauza asta, dar mai ales fiindcă e destul de greu să faci un atare Doctorat, sînt foarte puțini străini care pot să-l facă, iar dintre francezi, numai cei care au „cherestea”, „îl ține curea”, adică pot să combine o generoasă putere de muncă cu o idee originală, personală...

Directorul tezei principale a fost Jean Boutière, un savant foarte cumsecade (a scris prima biografie bună a lui Ion Creangă, după ce a venit și a stat câțva timp la Tg. Neamț), care vorbea românește foarte bine. După ce i-am prezentat un capitol, mi-a spus că nu mă poate sfătui deloc, el nu cunoaște folclorul românesc atât de bine, de

aceea am lucrat apoi singur. În schimb, eu urmam la Sorbona cursurile unor mari savanți care studiau Bizanțul, Antichitatea, Indo-europeana și mai ales mă informam în marile biblioteci din Paris. În al doilea rând, făceam pe an cam 3-4 conferințe publice, cu discuții, care sînt propriu-zis capitolele acestei teze. În felul acesta îmi verificam ideile, interpretările, dar mai ales, tăria materialului folcloric românesc. Același lucru l-am făcut și cu filosofia istoriei a lui Xenopol, mai ales că prof. Poirier se supărase pe mine, în deosebi fiindcă nu voiam să mă fac francez. În 1957, prin Martie cred, teza de folclor, vreo 400 de pagini, a fost terminată și xerocopiată în 28 de exemplare, în toamnă, am avut gata și teza - Xenopol. Trebuie să adaug că teza „principală” nu e superioară celei „complimentare”, ele sînt egale ca valoare, de pildă, le poți inversa. Aș fi putut pune Xenopol ca teză principală și folclorul, teză secundară. Dar sînt mulți candidați care fac din teza complimentară o teză „secundară”, cum ar fi, bibliografia tezei principale. Eu însă am respectat tradiția veche a acestui tip de doctorat. În afară de asta, am pretins, tot după cum cere legea acestui tip de doctorat, că am o idee originală, a mea, de interpretare a materialului, în afară de faptul că materialul ce prezentam era strict necunoscut de Universitățile din Occident. În schimb, filosofia lui Xenopol era cunoscută de occidentali (a fost publicată în franceză și ceva în germană), eu am adus însă o nouă interpretare a ei, și anume, una evoluționist-pragmatistă. Interpretarea asta a fost refuzată de Poirier, cel care trebuia să mă susțină, căci el era foarte catolic, pe când darvinismul e „liber cugetător”, dar n-a reușit nimic.

În mod normal, tezele trebuiau să fie imprimate, jumătate pe contul statului, jumătate pe contul meu. Ducându-mă cu ele la un editor, acesta a făcut socoteala și trebuia circa 16.000 de franci (în 1957!), deci eu urma să plătesc 8.000! Ori, în ziua când am susținut doctoratul, n-am avut nici cu ce să plătesc o sticlă de șampanie, abia am putut să plătesc o cafea... Însă mi s-a permis, în urma unei convenții ce-a existat între 1945-1965, să le am reneotate.

Susținerea, care se face cu oarecare tâmbălău când ai gologani, a avut loc sâmbătă 3 mai 1958, între orele 13,30 și 20. Cu vreo 10 zece zile înainte am trimis o invitație foarte simplă la vreo 100 de persoane, mai ales la „inamicii” mei români, căci am avut mai pe toți așa zișii tineri liberali, țărăniști, socialiști și foștii comuniști, adică cei care înscrieseră doctorate cu 7-12 ani înaintea mea (și pe care nu le-au susținut nici azi). Ei nu au venit, în afară de doi vulpoi, în schimb au fost câțiva români de seamă, cum ar fi Basil Munteanu și mai ales cunoscuți de-ai mei, scriitori, oameni de știință, din Europa, din USA; totuși, majoritatea publicului era formată din prietenii mei români (în sală erau cam 100 de persoane, printre care vreo 10-15 pierde-vară). Urmează să-ți spun acum cine erau profesorii din comisie și ceva din susținere, dar acum e târziu, poate mâini, sau poimâini, când voi avea timp.”

(va urma)

Mircea Coloșenco

Liviu Rebreanu - Creator de drame epice în nuvela românească

Scriitor de largă respirație creatoare, Liviu Rebreanu a traversat prima jumătate a secolului al XX-lea, marcând-o cu opere literare monumentale cu nimic mai prejos celor datorate lui Balzac și Zola, Tolstoi și Dostoievski, Reymont și Galsworthy, dacă ne raportăm în plan național și nu numai.

În analizarea internă a operei sale, istoricii literari au deosebit trei perioade de creație: 1907-1917, nuvelist; 1917-1932, romancier și dramaturg realist; 1933-1943, romancier naturalist. În toate aceste răstimpuri, a fost un publicist ponderat și om de societate afabil, funcționar superior în instituții culturale de stat și guvernamentale, membru titular al Academiei Române, admirat ori dușmănit, dar nu și contestat ca talent de excepție.

Ca nuvelist și dramaturg, scriitorul a realizat opere egale ca valoare romanelor sale, însă nu la fel de celebre. Reușise în acele drame epice, cum de altfel, în majoritatea lor, sunt nuvelele lui, o existență estetică independentă, așa încât, în paralel cu numeroasele reeditări ale principalelor sale romane (*Ion*, *Pădurea spânzuraților* și *Răscoala*), să epuizeze, între anii 1920-1943, peste zece antologii de proză scurtă, realizare record în comparație cu colegii de generație.

Temele nuvelor sale sunt extrase din lumea înconjurătoare lui, căci Liviu Rebreanu - născut la țară în Transilvania, ca fiu de învățător sărac împovărat de o casă de copii, trăind, apoi, în mediu urban maghiar/românesc, mai întâi ca elev internist, după care ca elev militar și ofițer de cazarmă, fugind de haina militară, dar și de imperialii austro-ungari, ajunsese un om hăituit, cu obsesii de care nu a scăpat nici la anii maturității artistice, confundându-și propriile experiențe cu ale multora dintre cei în rândul cărora stătuse și se împrietenise. Avusese, așadar, o existență contorsionată și bogată, nu o dată până la riscuri și temeri, sentimente și evenimente transfigurate cu măiestrie, iar aceste proze scurte sau drame epice tensionate, prefigurează, pe de o parte, pe romancierul fecund și, pe de altă parte, pe dramaturgul comedigraf grav.

În număr de peste patruzeci de titluri, nuvelele sale pornesc de la fapte banale (*Vrăjmașii*, *Idilă de la țară*) sau de

la destine pierdute (*Ofilire*, *Talerul*), de la confruntări și reflectări obișnuite, dar rezolvate inimitabil (*Proștii*). Rareori, nuvelele sale iau calea poetizării (*Dincolo*, *Glasul inimii*), în care lirismul este subsumat viziunii realiste, uneori bolovănoase.

Asemenea filigrane literare par mai degrabă meditații profunde pe teme majore - iubirea și moartea -, spre deosebire de nuvelele dintr-un așa grupat ciclu umoristic, deschis de *Scara măgarilor*, la care arbitrariul situației impune ironia sarcastică și nu predispoziția autorului spre acele zone ale artei pentru care, totuși, temele au fost tratate în subiecte originale. Să facem precizarea: doar câteva subiecte din autori declarați au servit scriitorului drept prelucrări de nuvele: *Țăranul și coasa* (după M. Mikszáth) și *Dumnezeu* (după Lev Tolstoi), iar o alta, *Barba*, consemnată între paranteze drepte imitație. Erau lucrări din așa numitul „laborator de creație”, introduse de autor în antologii când consacrarea bătea la ușă (*Țăranul și coasa*, *Barba*, în 1919) sau când devenise pisc în peisajul literar românesc (1927). Toate aceste elemente converg spre o concluzie indubitabilă: geniul viguros și original al epicii rebrenene nu a avut trebuință de incursiuni în teritorii alogene. Nici în cazul celorlalte specii literare în care a excelat.

Personajele nuvelor rebrenene au dimensiuni spirituale revelatoare și memorabile: Rafila, Toma Lotru și Tănase Ursu, din *Răfuiala*, sunt portretizate cu finețe, toți trei prinși de stihii neîmplinirii. Asemenea lor sunt eroii nuvelor *Catastrofa*, *Dintele*, *Hora morții*, *Ițic Ștrul - dezertor*, *Nevasta*. Dăscălița Aglaia Bujor, din *Dintele*, nevasta din nuvela cu același nume, ori Ițic, cu toții sunt înfiorați de ideea frângerii suflului vital. Gemetele lor sunt supraetajări în situații diferite ale aceluiași sentiment: apropierea morții. Reacțiile sunt deosebite, însă fundalul este același. Poate în aceasta constă și departajarea dintre nuvelele lui Liviu Rebreanu și, de pildă, cele ale lui Ioan Al. Brătescu-Voinești, amândoi creatori indubitabili de caractere mari pe spații reduse ca dimensiuni literare.

Catastrofa pare un roman de

proporții mici, mai mult o condensare. Este altceva decât romanul *Pădurea spânzuraților*, dar nimeni nu le poate contesta îngemănarea ca temă și viziune. Pot fi citite separat fără nici un sentiment de culpă că cele două opere - perfect independente una de cealaltă - ar fi lucrări reluate în planuri separate.

Ceea ce le este comun eroilor rebreneni din nuvelele și romane este faptul că par primari/din topor în gândire și afecte, pe cât de superiori sunt în realitate. Trăirile lor interioare ne farmecă, ne atrag și ne copleșesc până a ne confunda cu destinele lor. Căci, dincolo de fantasma pe care o reprezintă în parte, eroii lui sunt propriile lui trăiri (și ale noastre); nu atât primejdia de moarte îi domină, ci temerea că nu-și pot înfrânge spaima de ea.

Contribuția lui Liviu Rebreanu la perfecționarea speciei literare ca atare trebuie căutată nu atât în elementele compoziționale, cât în împletirea graduală a lor cu analiza psihologică a propriului eu.

Astfel, eroul lui Liviu Rebreanu devine o entitate unică într-o dramă epică.

Este trăsătura dominantă a creatorilor de structuri perfecte, de canoane.

T. Dumitru

De-ar ploua

De-ar ploua așa
două nopți întregi,
voi pluti pe ape -
dincolo - sub scoarța
lunii voi sta
pe margini de
cenușă.

Mă voi agăța de stele
privind spiritul meu

Stela Covaci

O vară cu Nichita

În vara anului 1967, în București, pe strada Grigore Alexandrescu nr. 21, unde ne cumpărasem o proprietate se furisaseră de aproape un an o pereche de îndrăgostiți - poeți cărora le găsisem un cuib sub o streășină în podul casei cu care aveam curtea comună. Celebra proprietăreașă, Lidia Unanian (madam „U”, cum îi spuneam cu toții), le închiriasă vreo 8 m², o cămăruță cu acoperișul casei înclinat peste ea în care juna poetă Gabriela Melinescu, fragilă și devotată ca o Penelopă, își întindea „părul negru de la ușă până la pat”, așteptându-l pe „predestinatul” Nichita.

Numai nopțile erau suportabile în pod, de aceea, peste zi, eram mult timp împreună chiar și prânzul îl aduceam în suferițe comune de la cantina Casei Scriitorilor, îmbogățindu-l cu alte bunătați printre care vinul casei, combinat cu giugiulele tandre de bobinocari (bobinocara principală fiind fetița noastră Laura ce nu avea încă trei ani), dar și cu vorbe de spirit și „cântecele bunicilor plângând”...

Aurel Covaci, soțul meu, „bătrânul șef de trib”, cum îl botezase Nichita, își începuse temerara sa operă de traducător. I se publicase *Luisiada* lui Camoes și se pregătea să traducă, din limba italiană, *Ierusalimul eliberat* al lui Torquato Tasso. Editurile se codeau să-i facă contract, ținând cont că abia ieșise de sub interdicție de publicare și apoi, vorba tovarășului Trandafir de la Cultură: „Cui i-a venit tocmai acum să elibereze Ierusalimul?”. Nichita i-a propus să traducă epopeea împreună, obținând la ESPLA un contract comun cu girul lui. După mai multe încercări, care de care mai năstrușnice de a șlefui hexametrii octavelor, Nichita s-a lăsat păgubaș și Aurel s-a așternut la muncă asiduă încât, într-un an, imensa epopee a fost terminată.

În vara amintită, am făcut vacanța la mare, la „2 Mai”, împreună. Nichita și

marea aveau relații profunde, dar numai în transcendent. Pe nisipul catifelat al plajei, Nichita, furat de revelații întreaga zi, după apusul soarelui era numai răni și suferințe, corpul lui de zeu nordic refuzând pentru restul vacanței soarele barbar. Atunci a scris poemul *Imprecăție mării*.

Ne-am întors în Bucureștiul prăfos și fierbinte. În podul cu „fereastra susă”, era iad. Ne petreceam serile, până târziu, prin grădinile de vară din cartier: la „C.S.”, la „Ghiocelul”. La „Jerca”, la „Mărul de aur”, la „Katanga”, la „Pisica epileptică” ș.a.

Nu ne simțeam însă nici unul prea bine, căci de fiecare dată Nichita o convingea pe Gabriela prin zeci de formule șugubețe, tandre, răsfățate ca să nu ne însoțească, ci să rămână acasă cu bobinocara Laura să-i spună povești. Parcă-l aud încercând-o tandru: „Bubuleru tet, eu am un secret... Aș ieși puțin cu prietenii noștri.” De fapt ne spunea Nichita, cu Gabriela era greu la cârciumă: sărea la orice femeie necunoscută ce s-ar fi apropiat de masa lui: *Tigroaică tânără, iubirea*. Așa era Gabi-foiță. Eu o iubeam și o ocroteam ca pe o soră mai mică și îndurerată prinsă în mrejele „bolii de origine divină”.

Păstrez o fotografie voalată din vara aceea. Suntem la o masă într-o grădină, la Buftea: eu, Aurel, Gabriela, Nichita, Nușa Murgu și Lucia Fetcu (Țuca), prietena mea din copilărie, cea care ne invitase într-o duminică la părinții ei. Rădeam toți cu gura până la urechi, căci puneam la cale ceva minunat: să îl botezăm pe micuțul Ion, fiul Luciei, dar cu tot ce se cuvine: bucate alese (fiecare ce pofteste), căpșunică de la vecinul de peste gard și creștinarea pruncului în biserica răcoroasă a comunei.

Ne-am pus imediat pe treabă, repartizându-ne atribuțiile. Bărbații au sărit părlează la vecin să negocieze cea mai bună căpșunică. Noi, fetele, la bucătărie, jumuleam păsările tăiate, bunica - Doamna Sofia Fetcu - pregătea colțunași basarabeni din făină neagră de secară umpluți cu cartofi și ceapă prăjită, în timp ce mama pruncului plecase spre biserică, împreună cu Mara, mătușica blondă și hazoasă - adevărata nașă.

După cum s-au învoit, părintele ne aștepta după slujba de Duminică. Aurel și Nichita, instalați să guste minunea de vin la masa sărbătorească de sub mărul bătrân, se rugară să-i îngăduim puțin că ne vor ajunge din urmă.

Părintele tocmai miruia copilul creștinat, când i-am observat pe cei doi poeți, în ușa sfântului locaș, solemn și pătrunși de semnificația tainei, făcând cruci după cruci fără oprire întru iertarea păcatelor lor celor făcute cu voia.

Înconjurând cristelnița, părintele cădelnița: „Câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați și îmbrăcat...”, urmat de noi

Ion Hobana

Debuturi bărlădene *

Sunt patruzeci de ani de când îmi vedeam pentru prima oară numele tipărit în **Școlarii tutoveni**. „Revistă scrisă, desenată și susținută de școlarii din județul Tutova”. Cum se întâmplă de obicei, debutam cu o poezie, **Porecla**. Reproduc ultima dintre cele șase strofe:

„Nas-chiper” îmi zice
Și-i adevărat,
Recunosc aice:
Îs cam pipărat!

Filonul satiric revelat atât de... pregnant nu s-a pierdut pe drum: debutul editorial mi l-am făcut, în 1954, cu un volum de versuri de aceeași factură, **Centru înaintaș**. Dar să nu anticipez.

Colaborarea mea la **Școlarii tutoveni** a continuat cu o relatare în proză a unei vacanțe petrecute **la munte** - și s-a încheiat brusc. Nu cred să fi fost de vină lipsa de subiecte: la opt ani, fiecare meci de fotbal capătă aura unei aventuri unice. Să fi încetat revista să mai apară? Iată un mister care se cere elucidat.

Climatul stimulator al Bărladului s-a făcut din nou simțit când, după peregrinări prin alte colțuri de țară, ne-am întors la matca familiei. Ca elev în cursul superior al liceului „Gheorghe Roșca-Codreanu”, luam parte la ședințele Societății literare, prezentând referate pe teme ca: **Privire asupra operei lui Calistrat Hogaș, Un reprezentant al criticii materialiste: H. Sanielevici, Walt Whitman, Un ucenic al lui Allesandro Manzoni**. Discuțiile erau conduse cu autoritatea inteligentă și a erudiției de profesorul Zupperman.

Ceva mai târziu am devenit membru al cnaclului de la Biblioteca „Stroe Belloescu”, unde oficia George Tutoveanu. Subțire, ușor adus de spate, îmbrăcat totdeauna cu o eleganță ușor desuetă, care-i dădea un aer de mesager al unui timp revolut, poetul încuraja cu discreție tentativele de a pătrunde pe teritoriul Polimniei sau al Caliopei. „Vedeta” cnaclului era neuitatul Cezar Drăgoi, care-l nedumerea uneori pe mentorul nostru, scandând versuri în care „băteau vânturi noi”. Într-o asemenea companie, abia îndrăzneam să scot la iveală modestele încercări pe care le-am păstrat caligrafiate pe un caiet de dictando: **Noapte de tinerețe, Don Quijote, A căzut o frunză...** La 22 noiembrie 1947, când George Tutoveanu împlinea 75 de ani, l-am sărbătorit în casa noastră de pe strada Pescarilor. Am citit atunci o poezie care începea astfel:

Maestre, tinerețea-și pleacă visul
În fața visului de tinerețe
Pe care de atâtea ori, cu scrisul,
L-ai făurit în ani de bătrânețe.

Dacă bunele intenții pot fi socotite circumstanțe atenuante...

În sfârșit, am publicat primele versuri și articole în **Părerii tutovene**, „Organ de luptă democratică”. Eram în ultima clasă de liceu, urmasem o școală de cadre la Vălenii de Munte, umblam prin sate cu o echipă artistică și făceam propagandă pentru colectivizare. Mai scriam poezii de dragoste, dar hotărâsem că e nevoie de lucrări mobilizatoare, așa că trimiteam redacției declarații mai mult sau mai puțin rimate, sub titluri ca **Poem pentru astăzi și Poem pentru mâine**.

În toamna lui 1949 am plecat la facultate. Dar, vorba poetului, asta e altă poveste. Ceea ce vreau să mărturisesc aici este că Bărladul a rămas în inima memoriei mele ca orașul primilor pași în literatură, al primei iubiri, al celor dintâi experiențe civice. Mă întorc **la el - și adolescentul din mine tresare, recunoscând** tărâmul fermecat de care nu s-a despărțit niciodată.

* Material preluat din „Bărladul odinioară și astăzi”,

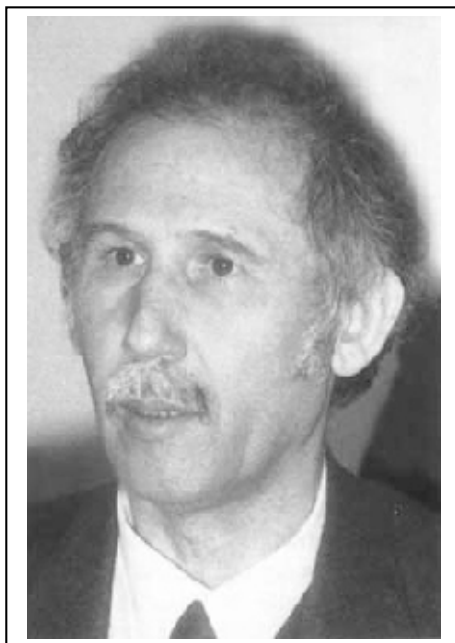
Ioan BABAN

MARIN SORESCU - 70

Poezia, spune **G. Călinescu** citându-l pe abatele **Bremond**, „e o pregătire la rugăciune, e o experiență mistică nedesăvârșită, utilă întrucât exaltă spiritul pentru adevărata devoțiune.” (1)

O definiție a poeziei va fi întotdeauna insuficientă pentru că nici starea în sine care îi dă naștere nu este mai puțin decât un act învăluit în mister. Poezia actuală (nu mă refer la experiențele lirice, la modă, care sunt supuse unui proces de perisabilizare mult mai rapid decât prevedea **Eugen Lovinescu**), națională și universală nu mai oferă un acces comod, iar cel care o frecventează trebuie să-și asume un risc, acceptând ideea că, odată intrat în universul ei, participă direct la o aventură a cunoașterii care îl solicită, îl consumă și îl supune unei arderi interioare intense, dacă actul propriu zis se supune voit acestui demers. Dincolo de acest adevăr nu mai este nimic. Ermetismul și obscuritatea, metafora abstractă specifice poeziei moderne, presupun cel puțin două tipuri fundamentale de cititori: unul avizat pentru care lectura textelor poetice este o necesitate interioară, și un altul care frecventează poezia ocazional și rămâne undeva la suprafața lucrurilor, că poezia se poate comunica și înainte de a fi înțeleasă. (2)

Poeticitatea textului clasic sacrifica lirismul în favoarea aspectelor formale, pe când cea a textului modern (luăm termenul de modern în sensul de actual, cu toate riscurile pe care le presupune clasificarea poeziei secolului XX și de azi, chiar dacă mulți nu vor fi de acord; în ultimă instanță trebuie să acceptăm ideea că postmodernismul nu reprezintă numai decât o degradare a artei, cum afirmă **Mircea Cărtărescu**, sau coborârea ei în stradă, poezia este sau nu este, dincolo de acest adevăr, plutim în gol și există destul gol în poezia românească de azi) dă prioritate profunzimii odată cu renunțarea la canoane (nu toată poezia modernă renunță la canoane, există în autorii poeți o permanentă aspirație de întoarcere la clasicitate), dar această situație, cu totul nouă, presupune un orizont de așteptare mai special, un cititor pentru care lectura poeziei nu se reduce doar la o simplă plăcere, ori satisfacție estetică facilă.

Poezia înseamnă, mai întâi de toate, comunicare, ori poetul trebuie să găsească mijloacele prin care se poate face înțeles, cel puțin parțial, pentru că un receptor nu va integra niciodată total trăirea contemplată, ori semnificații posibile, ca să fim în pas cu viziunea actuală. Tendenza unor poeți ermetici de a se face tot mai neînțeleși, ostentativ obscuri, nu este în avantajul poeziei, dimpotrivă. Se știe că în acest sens asistăm la o adevărată competiție. Nici una dintre arte nu este supusă unui act critic mai cumplit decât literatura în general și poezia în special, ignorându-se faptul că aceasta nu se scrie pentru critică, ci pentru o făptură neconvertită. (3)

În acest sens, creatorul de poezie are două biografii: una interioară, care rămâne în cele mai multe cazuri necunoscută și una exterioară, fabricată de critică. Afirmatia că poezia modernă și-a primenit straiul, că se adresează unei lumi a cărei sensibilitate este radical schimbată, este azi un loc comun, ori o afirmație care cuprinde în ea o mare doză de relativitate. Dacă nu avem cititori de poezie, aceasta se datorește autorilor care nu se adresează publicului, ci devin robi ai criticilor și ai modelelor, că noi împrumutăm mereu, ne sincronizăm. Disonanța, sub toate aspectele ei, nu a descoperit neapărat poezia nouă. Ea este total opusă asonanței dar aceasta are meritul de a salva textele de uitare, că în ultimă instanță intră în universul nostru

ceea ce e memorabil, nu perisabil. Nu sunt un tradiționalist, nici un critic de poezie mofturos, cum sunt peste tot, ci un cititor care sondează vaste teritorii lirice din pasiune.

Această introducere s-ar părea că nu are nimic comun cu ceea ce urmează, dar scriitorul despre care vom vorbi, aflat în fața unei asemenea opțiuni, poate fi considerat, fără să greșim, personalitatea care s-a rupt radical de tradiție, ca să trateze literatura exclusiv de pe poziții actuale, sau ceea ce s-ar putea numi în sens pozitiv, realizează un act de nesupunere, (nu toate revoltele se soldează cu mari realizări în literatură) iar o zăbavă, chiar și trecătoare prin universul operei sale, oferă rare momente de grație.

Poetul, dramaturgul, prozatorul și eseistul **Marin Sorescu**, de la nașterea căruia s-au împlinit la 19 februarie 2006, 70 de ani, este unul din acei creatori care a produs un act de insurgență în raport cu lirica vlăguită de retorisme și înecată în mocirla stătută și infestată a dogmatismului de tristă amintire a blestematului deceniu. Dar nu numai împotriva acestui simptom nefericit s-a manifestat revolta și nonconformismul, ci și împotriva ereziilor de tot felul impuse de ghemul încurcat al unei poezii tradiționale proletcultiste, prezentă peste tot în anii de formare a sa ca poet în primul rând, inclusiv a celor romantice, cam de aceeași factură, nu însă și față de romantismul autentic al lui **Edgar Alain Poe**, căruia îi închină un poem, replică la celebrul „**Nevermore**”. Nu poezia romantică celebră nu mai răspundea sensibilității moderne, ci reflexul ei devalorizat, tocit de prea mare folosire a mijloacelor așa zisului romantism revoluționar. Poetul ia o poziție de frondă și înfăptuiește un act de curaj în toată acțiunea lui literară. Într-o prefață a unui volum de versuri de **Boris Pasternak**, în traducere proprie, **Marin Sorescu** afirma: „Prea mult folosită... natura parcă s-a tocit. Nu e la modă... să te înfiori când ți se înfundă pașii în frunze moarte... sau să te miște luna martie... cu micile ei averse. Omul modern are simțul catastroficului. Frunza care pică l-ar interesa dacă de coada ei ar fi legat cu sfoară ultimul avion ce se prăbușește. Ori dacă, printre aversele lunii martie, s-ar

← întâmpla rafale de mitralieră.” (4)

De la „**Singur printre poeți**” și „**Poeeme**” până la „**La lilieci**”, **Marin Sorescu** își plămădește substanța lirică într-un laborator în care cuvântul se supune unei alchimii numai de el cunoscută, iar spectacolul poetic rezultat este profund original și mai ales incitant. Condeii cu care scrie poezia înmugurește și înflorește de fiecare dată cu frunze noi. Dincolo de orice speculație, lirica sa, întreaga operă, aduce încă odată ca argument faptul că seva expresivă a cuvântului este inepuizabilă, ori binecuvântare dumnezeiască. Poezia nu e altceva decât efortul de a descoperi orizonturi interioare noi prin intermediul logoului. Se afirmă că într-o atmosferă a unei poezii ermetizante, lirica lui **Marin Sorescu** este o promisiune și nu una oarecare. Dar nu trebuie să ignorăm faptul că orice poezie are un ermetism al ei. **Marin Sorescu** lasă ușile poeziei sale întredeschise, iar atunci când le închide, pune cheia la îndemână, să poată intra în acel univers oricare cititor de poezie bună.

Primele trei plachete de versuri, „**Singur printre poeți**”, „**Poeeme**” și „**Moartea ceasului**”, au ca rezultat aflarea propriei identități. Poetul are oroare de drumuri și cărări bătătorite, din care pricină își croiește cu curaj o cale, într-un fel inedită, printr-un relief abrupt, nedefrișat încă, ori poate numai încercat de alții. Truda nu l-a istovit, dimpotrivă, l-a format pentru o bătălie pe care avea s-o câștige în triumf. Intenționalitatea efortului creator, luat la modul foarte serios, este crearea unei poezii apoetice, pentru că axa liricii lui **Marin Sorescu** a fost și a rămas depoetizarea poeticului, ori salvarea poeziei de anchilozarea aceea tematică, motivică și ideologică. În această acțiune, poetul marchează câteva etape semnificative. Dacă primul pas se făcuse deja cu primele trei volume, în etapa imediat următoare, „**Tineretea lui Don Quijote**”, „**Suflete bun la toate**”, „**Astfel**”, ș. a., această tendință se radicalizează, pentru că ideea de depoetizare absolută să fie atinsă în „**La Lilieci**”, unică din toate unghiurile de vedere în literatura română.

Marin Sorescu nu trebuie privit nici o clipă ca un autor care nu ia nimic în serios, (**Eugen Simion** l-a încadrat în categoria poezilor ironiști și fanteziști) dimpotrivă, este mult mai grav decât se poate închipui. Mai întâi nu abandonează marile teme ale creației, ci doar motivele care s-au tocit. La baza întregii sale opere stă condiția tragică și absurdă a omului modern care, în chip ostentativ, își croiește singur drumul spre apocalips, asta e paradoxul. Unele motive poetice nu sunt cu totul insolite, ci au o tradiție, dar aceasta nu are nimic de a face cu epigonismul. Ironia gravă are sorginte caragialiană și argheziană, dar **Marin Sorescu** este mult mai radical. El stăpânește de minune arta de a spune unui bun prieten, fără să-l șocheze, că i-a murit o faptură dragă. Opera întreagă (poezie și teatru mai ales) e o comedie tragică jucată de un actor copleșit de o înspăimântătoare singurătate, motivul esențial în jurul căruia gravitează universul acestui excepțional creator. Este demnă de luat în seamă o notă la „**Iona**”: „îmi vine pe limbă să spun că Iona sunt eu... omenirea întreagă este **Iona**... **Iona** este omul în condiția lui umană, în fața vieții și a morții.” (5)

În raport cu ceea ce s-a scris în literatura română până la el, creația lui **Marin Sorescu** este un fel de „obraznicie” sublimă față de ceea ce se poate numi „cumințenie” tradițională. Dacă există o legătură indiscutabilă între **Mihai Eminescu**, **Lucian Blaga**, **Tudor Arghezi**, **Ion Barbu**, **Nichita Stănescu** și **Marin Sorescu**, aceasta este limba română, zămislită de creator în mod special pentru poezie, iar poemul scris în această limbă de **Marin Sorescu** este unul din cele mai rare și mai expresive.

Vaslui, 5 - 10 februarie, 1996

Din volumul „**Elogiul numelor proprii**”, aflat în pregătire pentru tipar.

Note:

1. **G. Călinescu**: „Principii de estetică”, Buc. EPL, 1968.
2. **Dámaso Alonso**: „Poezia spaniolă”, Ed.Univers”, 1977, pag. 85.
3. „ „ Op.Cit. pag. 24.
4. **Boris Pasternak**: „Lirice”, Tălmăcire și prefață de **Marin Sorescu**, Ed. Univers, Buc. 1989, pag. 5.

Haik-uri hibernale

Își plâng copacii
Cu lacrimi triste și reci -
Veșmântul pierdut

Frigul brodează
Din fuioare de ceață -
Pânze de cristal

Văzduhul cerne
Petale de flori dalbe -
Fulgii de nea

Ninge liniștit -
În copacii nuzi și terni
Doar vrăbii la sfat

Zburdă în văzduh
Petale de flori albe -
Ninge viscolit

Steluțe albe
Invadează văzduhul -
Ninsoare-n amurg

Hlamidă gigant
Gătește-n alb pământul -
Strat de zăpadă

Mirese-n alb-pur
Cât privirea cuprinde -
Pădure ninsă

Moțăind pe cer
Visează pământul-mamă -
Nori de zăpadă

Nuzi și resemnați
Visează primăvara -
Copacii iarna.

Zăpadă, sănii,
Brăduleți, colindători -
Miroase-a Crăciun

Iarna vieții
Ternă și mohorâtă -
Bătrânețea

Plutește-n aer
Adulmecându-și prada -
Un uliu flămând

Își smulg din apă
Hrana cea spre ființă -
Pescărușii

Din propriu-i trup
Unealtă pentru vânat -
Păianjenul.

Vasile Turculescu

SATOR AREPO...

Pătratul magic din antichitate, format din cuvintele SATOR, AREPO, TENET, OPERA, ROTAS care, în desfășurare, se constituie într-o nu mai puțin celebră frază palindrom, este bine cunoscut în lumea rebusistă fiind considerat un precursor al cuvintelor încrucișate.

Acest pătrat a circulat, prin tradiție, din cele mai vechi timpuri, iar în Evul Mediu pătratele magice au dobândit o răspândire prodigioasă atribuindu-li-se puteri vindecătoare deosebite.

În săpăturile de la Pompei, în anul 1926, s-a găsit acest pătrat înscris pe peristilul locuinței lui Paquino Proculus iar în 1936 și pe stucul care învelea una din coloanele marii palestre (sala de gimnastică).

Încercările de a realiza pătrate de tip SATOR n-au lipsit nici în țara noastră. În „Lectorul român” din Botoșani, Nr. 1 din 30 noiembrie 1973 se publică un pătrat 5 x 5 cu cuvintele: SARAC, ANETA, REPER, ATENA, CARAS, lipsind însă fraza palindromică.

În zilele noastre cea mai bună realizare pare a fi pătratul: ATARE, TINAR, ANINA, RANIT, ERATA, a cărui paternitate este revendicată de mai mulți rebusiști.

Mai puțin cunoscut este faptul că pătratul SATOR apare într-o nuvelă istorică de B. P. Hasdeu. Este vorba de nuvela „Ursita”, din păcate neterminată. Deși au fost publicate două versiuni, una în „Buciumul” din 1864, iar a doua în „Revista literară și științifică” din 1876.

Acțiunea se petrece la sfârșitul domniei lui Ștefan cel Mare, și într-unul din episoade aflăm că stegarul Luca, nepotul de frate al postelnicului Șarpe, este rănit la picior într-o luptă. Pentru a-l vindeca, este chemată o doftoroaie bătrână, Despa. Reproduc textual: „Mătușa Despa a cercetat starea lui Luca, a cerut să i se aducă apă neînchipuită și stropi rana de trei ori, cântând următoarea invocație rămasă de la strămoșii noștri romani, și pe care nu știm dacă o înțelegea ea singură:

S A T O R
A R E P O
T E N E T
O P E R A
R O T A S”.

Nu surprinde, firește, că B. P. Hasdeu a avut cunoștință despre celebrul pătrat magic, surprinde însă faptul că aceste cuvinte sunt puse în gura unei babe, a unei femei din popor, care le folosește ca o invocație magică. Să fie, aceasta, o simplă formă scriitoricească, adică un implant literar generat de marea erudiție a cărturarului român? Noi credem că nu! Pentru că Hasdeu, a cărui rigoare științifică este recunoscută, n-ar fi putut concepe o atare situație neverosimilă. Considerăm, deci, că mătușa Despa a putut ști cuvintele respective ca păstrătoare a folclorului străvechi, în care pătratul magic de mai sus s-a continuat sub forma acestor solomonii și descântece.

Unul din comentatorii operei lui Hasdeu, George Munteanu, în prefața volumului din care am extras pasajul amintit („Biblioteca pentru toți”, Nr. 41/1960, B. P. Hasdeu, Scrieri literare) subliniază despre Hasdeu ca „fiind de asemenea receptiv, încă din prima vârstă, la ceea ce povesteau țăranii din Cristinești ori din împrejurimi, depozitari ai unei străvechi culturi folclorice”. Iată siguranța și argumentul pe care s-a bazat Hasdeu când a reproduces invocația mătușii Despa ca un act autentic cu o imensă valoare folclorică.

Aș vrea să mai amintesc că fraza palindrom din pătratul SATOR circulă în literatura rebusistă de la noi cu traducerea: „Cizmarul Arepo ține lucrul pe roată”. Hasdeu dă o altă interpretare: „Semănătorul Arepo își îngrijește bine plugul”, sens apropiat de cel din traducerea din alte țări. Iată o problemă pentru latiniștii de la noi, demnă de clarificări.

Îl vom revendica întotdeauna pe Hasdeu ca rebusist dacă ținem seama de celebrul acrostih farsă: „La noi e putred mărul” din 1876, publicat în „Convorbiri literare”, fără ca redacția să sesizeze că toate relele erau puse tocmai pe seama acestei reviste, prin acrostihul marginal. Poezie semnată P. A. Călescu. De asemenea, Hasdeu este autorul celebrei telegramă-ligament adresată lui Titu Maiorescu cu ocazia numirii acestuia ca ministru, dar prescurtată sub forma: E. S. MIN. TIT. MAIORESCU (Excelenței Sale Ministrul Titu Maiorescu).

O ghicitoare de pe meleagurile noastre consemnată de Herodot

Folclorul nostru constituie o mare bogăție națională și dezvăluie străvechea civilizație și cultură a poporului român. În acest tezaur neprețuit un loc distinct îl ocupă ghicitorile și cimiliturile care au traversat timpul îmbogățite mereu de-a lungul generațiilor, care le-au adăugat noi frumuseți și scăpărări ale minții. Aceste ghicitori vin, negreșit, de foarte departe, din trecut, pentru că originea etimologică a termenilor de ghicitori și cimilituri este necunoscută. Dar cât de departe vin? Să încercăm să urmărim un fir care, într-adevăr, ne va duce foarte departe.

Firul acesta ni-l dă marele nostru poet Mihai Eminescu. În *Scrisoarea III* el pune în replica dată lui Baiazid de Mircea cel Bătrân, replică de o turburătoare dărzenie, demnitate, iubire de patrie și înțelepciune, următoarele versuri:

*După vremuri mulți veniți, începând cu acel oaspe
Ce din vechi se pomenește, cu Darius al lui Istașpe...*

Așadar o referire la acea expediție a perșilor conduși de Darius I împotriva sciților (514-513 a.Hr.) ajungând până pe teritoriul actual al țării noastre.

Opera istorică a lui Herodot este un prețios izvor pentru istoria geto-dacilor și a sciților. În mod deosebit atrage atenția relatarea lui Herodot asupra unei întâmplări care ar fi produs chiar eșuarea expediției perșilor la Dunărea de Jos. Astfel Herodot spune că Darius ar fi primit din partea regelui sciților Idanthynsos un *mesaj criptic constând dintr-o pasăre, un șoarece, o broască și cinci săgeți*. Acest mesaj a fost tălmăcit de înțeleptul Gobryas astfel: „Dacă nu veți zbura în înaltul cerului, preschimbați în păsări, sau dacă nu vă veți ascunde sub pământ, preschimbați în șoareci, sau dacă nu veți sări în bălți, preschimbați în broaște, înapoi n-o să vă întoarceți, că veți pieri de aceste săgeți”. După ce a auzit această tălmăcire, Darius dădu ordin de retragere.

Se spune despre opera lui Herodot că are un conținut eterogen, bazat de multe ori pe legende. Aceasta n-a știrbit din valoarea operei sale care are o mare importanță pentru începuturile de istoriografie, ci care i-a atras denumirea de „părintele istoriei”, recunoscându-i-se astfel importanța ca istoric al antichității. Cât privește relatarea sa despre acel mesaj al sciților, legendă sau nu, ea leagă de ținuturile noastre și de popoarele respective, a ghicitorilor pline de frumusețe.

O alăturăm tezaurului nostru rebusist.

Elena Androne

O controversă... de două mii de ani

- urmare din numărul trecut -

Cum am devenit huligan...

Dosarul *Cum am devenit huligan*, pe care îl alcătuiește Mihail Sebastian în finalul cărții, debutează chiar cu o constatare privitoare la reacțiile provocate de apariția cărții: „Războiul pe care l-a provocat în cultura bucureșteană apariția cărții mele va mai dura poate multă vreme. La noi, unde lumea obosește repede, aceste cinci luni de discuții și certuri în jurul unei singure cărți formează un ciudat caz de tenacitate...aveam intenția să aștept potolirea lucrurilor pentru a spune un ultim cuvânt... îmi pare rău, dar ar fi să aștept prea mult. Mi-au trebuit patru ani pentru a scrie această hulită carte. Nu pot pierde alți patru pentru a-i citi comentariile” (Mihail Sebastian, *Cum am devenit huligan*, p. 229, Editura Humanitas, București, 1995).

Izul de pierzanie, de fetidic parcă, pe care l-a inspirat cartea încă de la început este recunoscut și de autor: „Cartea aceasta a fost scrisă pentru a fi pierdută, ceea ce a reușit de minune” (p.331). Cu toate acestea, Mihail Sebastian spune că nu are nimic de replicat criticilor aduse, deoarece iubește exercițiul criticii, un exercițiu pe care el însuși l-a practicat.

La apariția romanului intelectualitatea era preocupată în mod special de două aspecte: antisemitism și dictatură. De aceea, după cum sesizează autorul cărții, comentariile pe marginea ei nu își aveau nici un fundament referitor la conținut: „Nenumărate focuri de polemică religioasă, politică și socială, care mă onorau nespuse, dar nu mă priveau deloc. Nu recunoșteam în acest măcel nimic din ce gândisem, nimic din ce scrisesem” (p. 233).

„Iuda trebuie să sufere” este expresia folosită de Nae Ionescu în prefață și care a dat naștere unor serioase controverse pe linie antisemită. Mihail Sebastian lămurește însă ce a intenționat să spună atunci când a folosit această expresie: „Eu vorbeam despre o suferință metafizică, nu de una politică. Mă refeream la o dramă spirituală, nu la una publică... Dar e o dramă care n-are absolut nimic de-a face cu dreptul de vot al evreilor sau cu regimul lor în universități, cu bunul lor trai, sau cu prostul lor trai” (p. 247).

Despre catalogarea drept neam tragic, autorul romanului *De două mii de ani* nu știe ce să spună. Probabil “pentru aceleași motive pentru care elvețienii sunt un neam placid. E o chestiune de destin, de vocație, de necesitate intimă. E mai ales o realitate care își depășește explicațiile” (p. 249). Însă Mihail Sebastian crede în acest adevăr, oricât de tragic ar fi el, „de trist, obositor, sau primejdios”. De asemenea recunoaște că evreii sunt orgolioși, fapt spus de antisemiți și confirmat de evrei. Cu toate acestea, „nici un popor nu s-a biciuit pe sine însuși cu mai multă sălbăticie, nici un popor nu și-a mărturisit cu mai multă cruzime păcatele reale, sau imaginare, nimeni nu s-a pândit mai aspru și nu s-a pedepsit mai rău” (p.251).

Mihail Sebastian justifică oarecum circumstanțele care au determinat reacțiile virulente cu privire la prefață. Din iulie 1931 când aceasta a fost cerută și promisă și până în

iunie 1934 când a văzut lumina tiparului s-a produs o totală alunecare a Europei spre dreapta. „Dacă anul 1931 fusese un an antisemitist, 1934 se pregătea să fie un an huliganic. În deschizătura acestui compas încapă prefața profesorului Nae Ionescu” (p. 281).

O declarație cel puțin ciudată face la un moment dat M. Sebastian. Este vorba despre momentul în care toată lumea aștepta prefața lui Nae Ionescu, ca pe un manifest politic. în schimb el nu lua parte la aceste „temeri”, pentru că „Eram sigur că Nae Ionescu nu va scrie nici pentru prieteni, nici pentru dușmani, ci pentru carte. Eram sigur că-mi va scrie prefața din 1931, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat de atunci, căci orice s-ar fi întâmplat, nu avea dreptul să-i modifice gândirea asupra unei drame ce nu e nici de azi, nici de ieri, ci de totdeauna. Această gândire o cunoșteam, și orice surpriză mi se părea exclusă. Trebuie să recunosc astăzi: m-am înșelat” (p.285).

Și mai cutremurătoare este motivația pe care o dă Mihail Sebastian alegerii de a publica prefața. Înainte de a da lovitură de grație, dă două pretexte: pentru că a cerut-o și pentru că nu-și poate recunoaște dreptul de a exercita vreo cenzură. Lăsând la o parte aceste considerații, iată motivul clar pentru care M. Sebastian a publicat prefața: „...am publicat prefața pentru că publicarea ei îmi era...indiferentă. Grav pentru mine era nu faptul că o asemenea prefață apare, ci că o asemenea prefață poate fi scrisă...Posibilitatea ei mă frământă, nu publicitatea. Tragic este faptul că a putut să o cugete și să o scrie Nae Ionescu, nu că o va cunoaște Petre Pandrea și I. Ludo. Ce importanță au toți Pandrii și Luzii din lume, cât cântăresc insulta, mizeria și indignarea lor, CÂT MAI POT LOVI EI, ACOLO UNDE A LOVIT O DATĂ NAE IONESCU? Nu aveam împotriva acestei prefețe decât o singură răzbunare , care era, în același timp, o obligație: să o public. Am publicat-o!” (p. 305).

- sfârșit -

G.G. Ursu

Te-ndură

Te-ndură, vatră bârlădeană,
Rămâi osânda mea de vis,
În zarea ta fără prihană
M-adoarme ca-ntr-un dulce-abis.

De te-aș uita măcar o clipă
Mi-aș frânge zborul meu stingher,
M-aș prăbuși fără de-aripă,
Ca un cocor gonit din cer.

George Nestor

Moș Fântână din Bârlad

Peste câteva zile, într-o sâmbătă seara, a picat în casa noastră un musafir. Tata avea un prieten la Bârlad, pe moș Fântână un om înalt și smolit, cu jumătate de mustață albă și jumătate neagră. Iarna umbla îmbrăcat într-o șubă lungă până-n călcăie, cu ciubote grele și căciulă de oaie. Vara umbla în niște haine largi, unsuroase și pline de păcură, dar nouă ne plăceau hainele lui căci aveau nasturi de tablă, lucitori. Moș Fântână era slujbaş la gară.

De câte ori venea la noi, se așeza la capătul patului, în bucătărie, lângă cuptor și începea să-și frece palmele și spunea :

- Ei, acu bine c-am ajuns. Știi ceva?
- Ce, cumnate? întreba tata.
- Ce mai faceți? întreba moș Fântână.
- Cu necazurile, de!

- Iacă-i bun. Bun de tot. Îmi pare bine că vă văd, cumnate. Așa-i spunea el tatei. Mama avea o mulțime de verișoare și toți bărbații care se însuraseră cu ele se făcuseră cumnați cu tata.

- Și băieții ce-ți mai fac, cumnate?

- Băieții, de! Cei mai mari la slujbă sau la școală, ăștia mici cum îi vezi.

Noi stăteam ghemuiți pe cuptor și căscam gura la dâșii. Mare bucurie aveam când ne călca pragul un om străin. Tata aducea o ulcică de vin și s-apucau la sfat, iar noi ascultam neclintiți să nu ne scape nici o vorbă.

- Da cei de la școli, nu vin în vacanță? a vrut să știe moș Fântână.

- I-aștept pe mâine, poimâine.
- Așa, da. Și ăștia mici sunt sănătoși?
- Sănătoși.
- Cu școala, cu școala!

- Ist mai mărișor a isprăvit patru clase, m-a arătat tata cu degetul.

- Zău? s-a minunat moș Fântână. Și... zi a isprăvit școala ... Și-acu ce faci cu dânsul?

Tata a dus mâna la ceafă, după obiceiul lui când se afla în încurcătură.

- Apoi, de! Nu știi nici eu ce să fac. Cât am fost mai tânăr și-am avut copii de școală mai puțini am legat gură pânzei. De-acu, mai ales vara asta, că ne-a lovit și seceta, nu mai știu ...

Eu, pe cuptor, am tresărit. „Cum nu știi? îmi venea să-l întreb. N-ai spus că mă fac doctor veterinar?” Tata a vorbit mai departe, către moș Fântână :

- La toamnă ar trebui să-l rostuiesc pe ăsta, peste doi-trei ani pe istălalt, pe Mircea, și tot nu scap. Dac-oi mai trăi, trebuie să mă îngrijesc și de cel cu degetu-n gură.

- Greu, cumnate, greu! a clătinat din cap moș Fântână. Doisprezece copii sunt cam mulți.

- Cam mulți, de! Cu fetele n-am avut nici un chip. Numai pe cea mai mare, pe Aglaia care-i căsătorită la Pologani, am putut-o face învățătoare. Pe Irina, fata mea de-a doua, o știi...

- O știi cumnate, cum să nu. Irina cea vrednică.
- Acea, da. A învățat și ea la Iași, doi ani, și s-a făcut moașă.

- Pe două le-ai rostuit.

- Pe două, dar pe patru... S-or mărita și ele, ce să le fac? Mă gândesc mai mult la băieți, că băieții ajung derbedei dacă nu le deschizi în viață făgaș. Pământ n-am să le dau.

- Oleacă tot ai.

- Patru hectare. Împarte-le și dumneata la doisprezece copii și vezi unde ieși. Pământul am să-l dau fetelor nerostuite. Câte un hectar la fiecare.

Moș Fântână s-a sucit o vreme pe loc, a mai privit spre noi, și-a mai frecat palmele, apoi l-a apucat pe tata de mânecă:

- Cumnate, știi ce? Să-ți spun ceva.

- Spune, cumnate, l-a îndemnat tata.

- Pe ăsta de colea, - și-a arătat spre mine - să-l mai ții pe acasă, un an doi, și-apoi să-l aduci la noi la gară.

- La gară?

- Da. La noi, la gară. Poate prinde meseria de acar sau de scriitor de vagoane. Sunt și alte meserii. Ce vrea el se face. Acu, eu nu zăc vorbă mare, să fie într-un ceas bun, dar dacă mai învață și ceva școală, poate să ajungă și impiegat, sau chiar șef de gară.

Tata a zâmbit ca și atunci pe arie, când a spus că mă face doctor veterinar.

- Păi să-l facem șef de gară, cumnate.

- Se poate și șef de gară, a încuviințat moș Fântână, întinzând paharul gol.

G.G. Ursu

Inima

Iubesc Bucureștii, mi-e dragă Craiova.
Constanța - cum oare să n-o îndrăgești
Când marea-i o apă de vis și povești?
Dar inima mea-i în Moldova.

M-așteaptă înalte poteci la Sinaia,
Buștenii, Bucegii cu brazi uriași,
Azurul îmi râde cu raze ca ploaia,
Dar inima mea e la Iași.

Oriunde, în sfânta mea Românie,
La Cluj, Timișoara sau Blaj pot să cad,
O frunză de aur zburând spre vecie,
Dar inima mea-i la Bârlad.

A.D. Xenopol – Încercări asupra versului român (Extrase)

„Nicăieri nu există întâmplare în fenomenele cele mari ale lumii, ci pretutindene sunt cauze însemnate, sunt schimbări generale care le lămuresc și cercetarea acestora dă naștere științei”.

„...poezia nu este decât limba cea mai intimă a omului, limba simțirii și a înaltei cugetări.”

„Când un popor se cultivă, când literatura lui devine un product conștient al său, atunci se îmbogățește numărul formelor poetice, fie prin plăsmuiri nouă, fie prin introducerea unor forme străine.”

„...versurile cimiliturilor și a descântecelor sunt adeseori cu totul neregulate și pierd chiar însușirea de vers. Interesul aice nu este îndreptat atât asupra poeziei, ea fiind în asemenea împrejurări numai un mijloc pentru a îmbrăca în el taine cumplite sau jocuri de gând.”

„...în genere, dezvoltarea noastră din romani s-a făcut despărțit și în alt mod decât aceea a popoarelor romanice din Apus. De aice, multe și însemnate deosebiri între limba noastră și a lor, de aice, bogăția relativ mai mare a elementului roman la noi, păstrarea unei urme de declinare și, în fine, o legătură mai intimă între versul nostru și versul latin.”

Sărutul păcii

Sărutarea, a atinge cu buzele ceva ori pe cineva în semn de stimă, de iubire sau de smerenie, de dragoste profană ori frățească, este un gest european cultic cu multiple semnificații. Simbolul ei originar constă în transferul de forțe magice de unire între două suflete, de adorare totală. La evrei, se dădea cinstea cuvenită unui oaspete de seamă, căruia, după spălarea picioarelor și ungerea capului cu mir, i se aplica o sărutare în semn de înaltă prețuire. La romani, adorarea consta în închinarea/rugăciunea adresată zeilor. Inițial, în timpurile de început ale Romei, era darul în grâu dat învingătorului, ca răsplată/cinste obștească.

La creștini, **sărutarea dragostei** este recomandată ca **sărutare sfântă**, cu semnificație de împărtășire a aceleiași credințe întru Domnul Iisus Christos, recomandată de apostolii Petru și Pavel.

La polul opus, se situează **sărutarea trădării** aplicată, în Grădina Ghetsimani, de către Iuda lui Iisus, de unde zisa: „Iuda, cu o sărutare vinzi pe Fiul Omului?” (*Luca*, XXII, 48).

Sărutul mâinii este un substitut al gestului cultic, considerat ca o intermediere/mimare a sentimentului religios, când obiectul adorării cultice lipsește.

În prezent, în liturgiile bisericii de rit creștin răsăritean, cât și misa romano-catolică, sărutul se practică între preoți și episcopi (la investitură). Sărutarea crucii, evangheliei ori icoanei de pe trupul celui decedat reprezintă sărutul din urmă al răposatului. Salutul „Sărut mâna” adresat preoților/altor persoane ține de sentimentul de prețuire.

La asiatici, sărutarea este interzisă în orice situație, condamnată.

Îmbrățișarea între bărbații de stat (și sărutul ce și-l dau) cu prilejul unor întâlniri oficiale rezidă în străvechiul obicei al **sărutului păcii**.

Zilele nefaste

Exista un străvechi cult privind protecția activităților casnice feminine în societățile arhaice pentru tors și țesut, fapt pentru care inițiatul ținea de o atmosferă solemnă: primul fir fiind ars, iar cenușa acestuia înghițită, conferind deținerea secretului de bună torcătoare/torcător.

Torsul magic avea legătură cu destinul și viața omului, presupunând un tip de inițiere, desfășurându-se în taină și numai noaptea, pe lună, astrul fiind propice practicilor oculte: Luna „toarce” timpul și „țese” existențele umane, cu concursul zețelor sortii: Moira - la greci, Parcele - la romani, Ursitoarele - la români, care, în definitiv, sunt torcătoare.

Fetele și femeile inițiate, la români, erau protejate, în zilele nefaste de marți și joi, iar creștinismul a extins interdicțiile și la ziua de vineri. Interdicțiile se refereau la tors, în general, dar și la spațiile și timpul sacru, precum și la exces. Astfel, personajele supranaturale malefice (Marțolea, Joimarița, duhurile aerului, ale casei și pădurii, dracii) se întâlneau în locuri necurate, în timpul nopții și în anume zile interzise.

Caracterul „justițiar” al personajelor cu funcții punitive sunt personificări ale unor momente liminale care pedepsesc pe cei care nu respectă tabu-urile/prescripțiile postului. La români, doar Sf. Vineri și Sf. Duminică sunt, uneori, favorabile, celelalte - Marțolea, Miercurata, Joimarița, Sf. Sâmbătă - sancționează interdicțiile legate de tors.

Zilele nefaste aduceau **ceasul rău** sub formă de ursitoare, ca zeitate a destinului ori protectoare a nașterilor.

Frăția-de-cruce

Prin acest obicei, se înțelege orice fel de fraternizare, cu substrat magic/religios; deși artificială, este considerată naturală asemenea frăției prin naștere.

Datina înfrățirii rituale (băutul sângelui uman amestecat cu vin) exista la tracii din sudul Dunării din timpuri imemorabile, de unde au moștenit-o bulgarii. Ea a fost de uz curent și la triburile ilire, străbunii albanezilor, după cum o probează terminologia folclorică din bazinul adriatic, la albanezi și la sârbo-croați. Grecii moderni au moștenit-o de la bizantini, iar la popoarele creștine trebuie adăugată datina turcească.

Elinii și romanii practicaseră și ei atare datină. Conjurații lui Catilina (106-62 î.Ch.) au folosit sângele unui copil ucis, pentru constrângere la crimă cu jurămintele nelegiuite. Pentru stăvilirea unor asemenea înfrățiri împăratul Diocletianus (285 d.Ch.) a dat un *rescriptum* prin care s-a interzis înfrățirea rituală și se anula dreptul la moștenire pe care îl avea fratele adoptiv, conform tradiției.

Cei care se înfrățeau își tăiau vâna de la braț ori încheietura mâinii, până ce curgea sângele și își frecau o rană de alta ori cuțitul/sabia cu care făcuseră incizia era spălată într-un vas plin cu vin, iar acesta băut.

După apariția creștinismului, sângele uman este înlăturat, înfrățirea se făcea în biserică, prin încingerea cu brăul Maicii Domnului și partenerii primeau binecuvântarea preotului.

Înfrățirea rituală venită pe cale ecleziastică poartă numele la români de frați-de-cruce/fărtați, surori-de-cruce/surate și frăție-de-cruce, de unde sinonimiile: frați-de-suflet, surori-de-suflet, frăție-de-suflet. În unele regiuni ale sud-estului Europei, se schimbă cămășile între parteneri.

La popoarele din Peninsula Balcanică se cunosc cazuri de înfrățiri între parteneri de naționalități și confesiuni religioase diferite, ceremonialul datinei având loc cu prilejul unui ospăț.

Literatura folclorică epuizează tema.

Pagină realizată de:
Miron Coldumir

Mircea Vaida

Eminescu

Ție mă-nchin Eminescu,
Doamne atotputernic al limbii române,
sunt pelerinul umil și rogu-te
binecuvântă Dunărea.
De un veac așteptăm
la porți - în mândru alei
să se întoarcă Voievodul Mihai
pe un cal alb în cetate.
Mai tulburător, mai adânc -
clopotul veacului bate,
unde se naște un prunc,
unde un drum a-nceput,
Eminescu se-ntoarce la noi
în fiecare nou-născut.
E în văzduh, în râu,
în pământ se face grâu,
se face pâine apoi,
în fiecare cuvânt
Eminescu se întoarce la noi.
Eminescu e pâinea noastră
cea de toate zilele,
țăranul principe mănându-și turma
din munți la marea albastră,
de la Blaj la mormântul lui Kant,
Eminescu - vindecând urma
roții rostogolită-n neant.

Nicolae Nicoară-Horia

Eminescu la Blaj

Deasupra Blajului, pe Hulă
E Teiul sfânt foșnind poeme,
Din umbra lui îngemănată
Același ochi de fluier geme.

Ce mândru glăsuia Poetul,
Și-acuma parc-ar vrea să zică
Din lumea lui fără pereche -
„Mi-e dor de tine, Romă Mică!”

Purtând credința celor mulți
În steaua altui calendar,
Geniu pustiu trecea prin Munți
Cu tot amarul sub șerpar.

Iar celălalt venea anume
Dinspre Moldova ca un mit
Și parcă cineva îmi spune,
Cei doi de mult s-au întâlnit...

Deasupra Blajului veghează
Același fluier în lumină,
Luceferi lunecând pe-o rază
În umbra Teiului se-nchină.

Vasile Barbu

Jur

Jur pe dor și Eminescu,
pe blândețe și cuvânt,
Jur de trei ori pe iubire
și credință,
pe trăire și înnoire.

Jur, jur, jur,
pe om,
pe prunci
și mamă.

Jur pe ochi, suferință și grâu,
pe acel brâu
cu care sunt legat de cer
cu bunul Dumnezeu.

Jur pe o lioară trandafir
pe-o doiniță cu aur fir

jur și plâng
cu fruntea la pământ.

Poeziile au apărut în "Cuvânt românesc torăcean", periodic al Comunității Românilor din Serbia - Filiala Torac - anul VI, nr.21-22. decembrie 1997, 16 p. și tipărit la Timișoara.

G.G. Ursu

Rondelul amintirii

Au înflorit salcâmi la Bârlad,
Orașul e-o legendă de ninsoare.
Voi tineri, prindeți clipa să nu zboare,
Cât florile pe caldarâm nu cad.

Am fost și eu ca voi, nutrind răsad
Să pot rodi în vremea călătoare,
Au înflorit salcâmi la Bârlad,
Orașul e-o legendă de ninsoare.

Ci astăzi, în amurg, ce desfătare
Să mă cufund, cum flăcările-mi scad,
În amintire, ca-ntr-un dulce vad
Suava ei tortură mă doboare...

Au înflorit salcâmi la Bârlad.

G. Tutoveanu

Viață

E cerul albastru
Și câmpu-nflorit,
Cocoarele, cârduri,
Horind, au sosit.
Pădurea doinește
Eternul ei cânt.
Potope de lumină
Din cer pe pământ.
Uitarea-mi se lasă
Pe tot ce-a trecut,
Ecoul durerii
Îmi place iar mut,
În taină mă prinde
Un dor de iubit:
E cerul albastru
Și câmpu-nflorit.

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală "Academia Bârlădeană".
Anul XIII, nr. 1(22), martie 2006,
Bârlad, Bd. Republicii nr.235.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor șef),
Simion Bogdănescu, Ritta Mintiade.

Tehnoredactare: Bogdan Artene.

*

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad.

**Răspunderea pentru conținutul
articolelor publicate
aparține autorilor.**